

Yansıtıcı Tematik Analiz: Bir Doktora Tez Çalışması Örneği*

Gökhan Hınız¹, Aysun Yavuz²

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, 17020, Çanakkale, Türkiye, ghiniz@comu.edu.tr

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi Bölümü, 17020, Çanakkale, Türkiye, yavuzaysun@comu.edu.tr

Sorumlu Yazar: Gökhan Hınız

Makale Türü: Derleme Makalesi

Kaynak Gösterimi: Hınız, G., & Yavuz, A. (2023). Yansıtıcı tematik analiz: Bir doktora tez çalışması örneği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 19(2), 388-408. <https://doi.org/10.17244/eku.1300330>

Etik Not: Araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Bu araştırma için Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü etik kurulundan etik onay alınmıştır (Tarih: 21.01.2021, Sayı: E-84026528-050.01.04-2100009121).

* Bu çalışma birinci yazar tarafından ikinci yazarın danışmanlığında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İngiliz Dili Eğitimi Doktora programında yazılan “Design and Implementation of an Online Professional Development Program Concerning Teacher Behaviours Influencing Student Engagement in EFL Courses” başlıklı doktora tezi bağlamında nitel veri analiz yöntemlerinden tematik analiz yönetimini incelemektedir.

Reflexive Thematic Analysis: An Example of a Doctoral Dissertation*

Gökhan Hınız¹, Aysun Yavuz²

¹Foreign Languages Department, School of Foreign Languages, Çanakkale Onsekiz Mart University, 17020, Çanakkale, Turkey, ghiniz@comu.edu.tr

²Department of English Language Teaching, Faculty of Education, Çanakkale Onsekiz Mart University, 17020, Çanakkale, Turkey, yavuzaysun@comu.edu.tr

Corresponding Author: Gökhan Hınız

Article Type: Review Article

To Cite This Article: Hınız, G., & Yavuz, A. (2023). Yansıtıcı tematik analiz: Bir doktora tez çalışması örneği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 19(2), 388-408. <https://doi.org/10.17244/eku.1300330>

Ethical Note: Research and publication ethics were followed. Ethics approval for this study was obtained from the Ethics Committee of Çanakkale Onsekiz Mart University Graduate School of Education (Date: 21.01.2021, Number: E-84026528-050.01.04-2100009121).

* This study examines the process of thematic analysis as a qualitative data analysis method within the context of a doctoral dissertation titled “Design and Implementation of an Online Professional Development Program Concerning Teacher Behaviours Influencing Student Engagement in EFL Courses,” which was written by the first author under the supervision of the second author in the English Language Teaching PhD Program at Çanakkale Onsekiz Mart University Graduate School of Education.

Yansıtıcı Tematik Analiz: Bir Doktora Tez Çalışması Örneği*

Gökhan Hınz¹, Aysun Yavuz²

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, 17020, Çanakkale, Türkiye, ghiniz@comu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3569-0198>

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi Bölümü, 17020, Çanakkale, Türkiye, yavuzaysun@comu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6838-8695>

Öz

Tematik analiz birçok farklı alanda ve metodolojik yaklaşımda sıklıkla kullanılan bir nitel veri analiz yöntemidir. Mevcut tematik analiz çalışmalarında en sık görülen sorunlardan biri tematik analiz sınırları belli tek bir yaklaşım olarak ele alınması ve uygulanmasıdır. Oysaki farklı felsefi temellere ve paradigmalara dayanan çeşitli tematik analiz yöntemleri bulunmaktadır. Tematik analiz yöntemleri içinde en çok atıf alan yaklaşımların başında yansıtıcı tematik analiz yöntemi gelmektedir. Ancak bu yöntemin eğitim bilimleri alanında nasıl kullanılacağına ilişkin kaynaklar sınırlıdır. Bu makale yansıtıcı tematik analiz yaklaşımını yabancı dil olarak İngilizce dersi veren bir grup öğretim elemanına yönelik çevrimiçi bir mesleki gelişim programının tasarlanarak uygulandığı bir doktora tezi çalışması bağlamında ele alarak araştırma tasarımı ve analiz sürecine ilişkin bilgiler sunmaktadır. Makale ayrıca yansıtıcı tematik analiz metodunu eğitim alanında kullanacak araştırmacılara yönelik olarak sürece ilişkin literatürden teorik ve pratik bilgiler ve uygulamalara ilişkin tavsiyeler içermektedir.

Makale Bilgisi

Anahtar Kelimeler: Yansıtıcı tematik analiz, nitel araştırma, nitel veri analizi, doktora tezi

Makale Geçmişi:

Geliş: 22 Mayıs 2023

Düzeltilme: 26 Ağustos 2023

Kabul: 14 Eylül 2023

Makale Türü: Derleme Makalesi

Reflexive Thematic Analysis: An Example of a Doctoral Dissertation Study

Abstract

Thematic analysis is a qualitative data analysis method used in many fields and research methodologies. One of the most common issues in current thematic analysis studies is the perception and implementation of thematic analysis as a single approach with certain boundaries. However, there are various thematic analysis methods based on different philosophical foundations and paradigms. Although the reflexive thematic analysis method is the most cited approach among thematic analysis approaches, resources regarding the application of this method in educational research are limited. This article discusses the reflexive thematic analysis approach in the context of a doctoral dissertation project and provides insights and information about the research design and analytical process in the field of education. The article also offers theoretical and practical recommendations to researchers.

Article Info

Keywords: Reflexive thematic analysis, qualitative research, qualitative data analysis, PhD dissertation

Article History:

Received: 22 May 2023

Revised: 26 August 2023

Accepted: 14 September 2023

Article Type: Review Article

Extended Summary

Introduction

Thematic analysis is a qualitative data analysis method used to identify patterns of meaning or themes in qualitative data. (Braun & Clarke, 2021e). While it is commonly perceived as a unified approach, there are different thematic analysis methods that rely on different philosophical foundations and analytical methods (Braun & Clarke, 2006, 2021e; Boyatzis, 1998; Willig, 2013). Reflexive thematic analysis (RTA) is one of the most cited thematic analysis methods, but there are some common issues in published RTA papers, such as citing without reading and using positivist and post-positivist terms and strategies that are not required or desired in this approach. (Braun & Clarke, 2021d, 2021e). This article aims to provide a comprehensive guide in Turkish for researchers, master and doctoral students in the field of education on the basic concepts and processes of RTA and practical implementations within the context of a doctoral dissertation study.

Context of Example Study

The context of the example study is a doctoral dissertation that explored the impact of an online professional development (OPD) program on student engagement on English as a Foreign language (EFL) instructors' professional identities, agency, and growth. The study further investigated the perceived effective characteristics of the OPD program from the participants' perspectives. Participants of the study were ten female instructors working at a Turkish state university. The study utilised an instrumental case study design (Stake, 1995), and data were collected over a 10-month period through 20 semi-structured interviews, one focus group interview, 25 blog discussions, and 71 reflexive reports, comprising a total of 276 899 words and 117 files. Data collected from the study were analysed using the RTA (Braun & Clarke, 2021e) method in 12 months.

This study aims to provide a guiding resource for researchers using the RTA method. Researchers can select the most appropriate methodology, data collection and analysis methods in the context of research problems and questions in line with their methodological approaches and philosophical beliefs. However, it is important to base assumptions on the right references. A researcher who has adopted positivist or post-positivist values and approaches should refer to the appropriate sources in the thematic analysis process and conduct the analysis accordingly. Researchers who claim to adopt the RTA (Braun & Clarke, 2006, 2019, 2021d, 2021e) method should follow the design features and analytical process consistent with the nature of this method. RTA is a qualitative data analysis method that does not require and desire terms and concepts such as intercoder reliability, codebook approach, member check, thick description and data saturation. Researchers using thematic analysis can use these strategies according to their research questions, philosophical underpinnings, and researcher positionings, but it would be more appropriate to use a different form of thematic analysis. Therefore, it is necessary to understand the difference between approaches such as thematic analysis, reflexive thematic analysis, content analysis and interpretative phenomenological analysis.

Giriş

Tematik analiz nitel veri üzerinden örüntüler (temalar) oluşturma, bu örüntüleri anlamlandırma ve raporlama süreçlerinden oluşan nitel veri analiz yöntemlerine verilen genel isimdir (Braun & Clarke, 2021e). Bu yöntem nitel veri analiz yöntemleri içinde sıklıkla kullanılan bir metot olarak öne çıkmaktadır. Tematik analizin sıklıkla tercih edilmesinin sebeplerinin başında belirli adımları olan ve kolay takip edilebilir bir yöntem olarak algılanması gelmektedir (Braun & Clarke, 2021d). Ancak farklı felsefi temellere ve analiz yöntemlerine dayanan değişik tematik analiz yöntemleri mevcuttur (Braun & Clarke, 2006, Boyatzis, 1998; Willig, 2013). Bu tematik analiz yaklaşımları içinde en çok atıf alan yöntem yansıtıcı tematik analizdir. Genellikle Braun ve Clark'ın (2006) çalışmasına atıfla kullanılan bu analiz yöntemi bu makalenin yazıldığı tarih itibariyle 157 361 Google Akademik atfına sahiptir. Ancak bu makaleye atıf yapan birçok çalışma yöntemin doğasına aykırı farklı yaklaşımlar ve süreçler takip etmektedir. Braun ve Clarke (2021c, 2021d) 2006 yılında tematik analize ilişkin yayınladıkları makalenin okunmadan alıntıldığını, sundukları çerçevenin dışında yöntem ve yaklaşımlar kullanılırken çalışmalarına atıf yapıldığını ve bu nedenle bu yöntemi kullanan çalışmalar arasında metodolojik bir birlikteliğin olmadığını belirtmektedir. Araştırmacılar tematik analiz sürecinde farklı yaklaşımları benimsemekte veya bir arada kullanmakta özgürdürler. Tematik analiz yöntemi sadece Braun ve Clarke'ın tarif ettiği şekilde yapılmak zorunda değildir. Ancak referans olarak sunulan çalışmadaki yöntemin dışında bir analiz süreci takip edilecekse bu durum çalışmada açıkça belirtilmeli ve kullanılan yöntemle uyumlu referanslara atıflar yapılmalıdır.

Yansıtıcı tematik analiz yöntemine ilişkin çok sayıda makale (Braun & Clarke, 2006, 2019, 2021a, 2021b, 2021c, 2021d; 2022; Finlay, 2021; Trainor & Bundon, 2021), kitap bölümü (Braun & Clarke, 2012; Terry vd., 2017), kitap (Braun & Clarke, 2013, 2021e; Terry & Hayfield, 2021) ve internet kaynağı (Thematic Analysis | Just Another University of Auckland Blogs Sites Site, 2023) mevcut olmasına karşın bu yöntemin hem araştırmacılar hem de

okuyucular tarafından net olarak anlaşılmadığı görülmektedir (Braun & Clarke, 2021d). Ayrıca tematik analize ilişkin Türkçe kaynakların azlığı çalışmalarını Türkçe yazan araştırmacılar için bir zorluk teşkil etmektedir. Bu makale tematik analize ilişkin kaynaklar üzerinden temel kavramları ve süreçleri açıklamakta, pratik uygulamalara yönelik bilgiler paylaşmakta ve tematik analiz sürecini bir doktora tezi (Hınız, 2022) bağlamında ele alarak araştırmacılara, lisansüstü öğrenim gören öğrencilere, dergi editörlerine ve hakemlere konuya ilişkin Türkçe bir rehber teşkil etmeyi amaçlamaktadır.

Tematik Analiz

Tematik analiz benzer süreçleri benimseyen tek bir yöntem olarak algılanmasına karşın farklı ontolojik ve epistemolojik yaklaşımlara dayanan farklı tematik analiz yöntemleri bulunmaktadır (Braun & Clarke, 2021a, 2021d, 2021e). Bu yöntemler kod, tema, veri doygunluğu (data saturation), güvenilebilirlik (trustworthiness) ve geçerlik gibi kavramları farklı bakış açılarıyla ele almakta ve farklı raporlama yöntemleri kullanmaktadır. Braun ve Clarke (2021d; 2021e) tematik analiz yaklaşımlarını kodlama güvenilirliği (coding reliability), kod kitabı (codebook), ve yansıtıcı (reflexive) olmak üzere üç ana grup altında tanımlamaktadır.

Kodlama Güvenirliği Yaklaşımı

Kodlama güvenilirliği yaklaşımı nitel verinin birden fazla araştırmacı tarafından kodlanması ve analiz edilmesi yoluyla mümkün olan en nesnel (objektif) bulgulara ulaşmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda nitel verinin sayısallaştırılması, kod sıklıklarının sunulması ve bazen Cohen's kapa gibi istatistiksel yöntemlerle kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayılarının hesaplanması gibi nicel veri analiz yöntemlerine başvurulmaktadır (Braun & Clarke, 2021d). Toplanan veri her ne kadar nitel olsa da nicel bir analiz yaklaşımı takip edilmektedir. Bu yöntemin nitel araştırmanın doğasına ve amacına ters düştüğü gerekçesiyle eleştirilmesine karşın (Braun & Clarke, 2021d, 2021e; Miles vd., 2019), bu yaklaşımların işe koşulabileceğini belirten araştırmacılar da mevcuttur (Boyatzis, 1998). Bu yöntemler ile her ne kadar daha nesnel ve güvenilebilir bir analiz sunma iddiasında olunsu da nitel veri setlerinin birden fazla araştırmacı tarafından kodlanması ve bu kodlamalar arasında yüksek oranda uyum olması her zaman nesnel ve ön yargılardan arındırılmış bir değerlendirmenin yapıldığı anlamına gelmeyebilir. Kodlayıcılar arası uyum sadece bu araştırmacıların veriye benzer bakış açıları ile yaklaştıklarını ve veriden benzer anlamlar çıkardıklarını göstermektedir (Braun & Clarke, 2021e). Benzer dünya görüşüne ve bilimsel yaklaşımlara sahip kişilerin aynı veri setinden aynı şeyleri anlıyor olması beklenen bir durumdur. Ancak bu uyum her zaman genellenebilir, nesnel ve ön yargılardan arındırılmış bir analiz sunulacağı anlamına gelmez.

Kod Kitabı Yaklaşımı

Kod kitabı yaklaşımı, nitel veri analizi sürecini daha yapılandırılmış bir formatta ele alan, yansıtıcı ve kodlama güvenilirliği yaklaşımları arasında tematik analize yönelik bir orta yol olarak tarif edilebilir (Braun & Clarke, 2021e). Analitik süreç, bir tür ön kod kitabı veya kodlama çerçevesinin geliştirilmesi etrafında şekillenir. Bu nedenle organik ve açık bir analizi benimseyen yansıtıcı tematik analize göre daha yapılandırılmış bir analiz yaklaşımı içerir. Bununla birlikte kod kitabı yaklaşımı, kodlama güvenilirliği yaklaşımına kıyasla, araştırmacının öznel bakış açısına alan tanır ve öznel analizi değerli kabul eder.

Bu yöntemde çalışmada ele alınacak kodlar tümdengelim (deductive) yöntemi ile literatür veya ilgili teoriler üzerinden önceden oluşturularak bir kod kitabı oluşturulur. Burada kod kitabından kasıt kod ve alt kodların listelendiği bir çerçevedir. Araştırmacı bir nitel veri analizi yazılımı, Microsoft Excel dosyası veya elde yazılan bir liste üzerinden ön kodları oluşturur. Her ne kadar veri tanıma ve kodlama aşamalarından sonra tümevarımsal (inductive) yeni kodlar işe koşulabilse de veri toplama ve analiz öncesinde tümdengelim yöntemi ile kod kitabı veya çerçevesi büyük oranda oluşturulmaktadır. Araştırmacı önceden oluşturulan kodlar kapsamında veri seti içinde söz konusu kodlara karşılık gelecek direkt veya dolaylı bilgiyi arar, bulur ve buna ilişkin yorumu üzerinden temaları oluşturur. Örnek vermek gerekirse, yabancı dil öğrencilerinin motivasyonlarının araştırıldığı bir çalışmada, sosyoekonomik durum, öğretmen, grup dinamikleri, başarı hissi gibi kodlar araştırma soruları bağlamında önceden oluşturularak bir kod kitabı veya çerçevesi hazırlanır. Bu kod kitabında yer alan kodlara ilişkin veri setinde yer alan bilgiler bu kodlarla eşleştirildikten sonra, bu unsurların öğrencilerin motivasyonlarını nasıl ve ne ölçüde etkilediği araştırmacı tarafından yorumlanarak okuyucuya aktarılır. Temalar genellikle "analitik girdiler" olarak kabul edilir ve analitik sürecin erken aşamalarında tanımlanabilir, ancak bu temaların zaman içinde evrilebileceği de kabul edilir. Bu yaklaşımlar sıklıkla "tematik analiz" adı yerine matris analizi, çerçeve analizi, ağ analizi ve şablon analizi gibi isimlerle anılmaktadır (Braun & Clarke, 2021e).

Yansıtıcı Tematik Analiz

Gerek kodlayıcılar arası uyum gerekse kod kitabı yaklaşımı araştırmacıların referans aldıkları paradigmatik yaklaşımlar ve araştırma sürecine ilişkin bakış açılarıyla uyumlu ise tercih edebilecekleri analiz yöntemleridir. Ancak bu noktada doğru referanslar kullanılmalıdır. Yansıtıcı tematik analiz yaklaşımını kullandığını belirten ve bu yöntemle ilişkin referanslarla (Braun & Clarke, 2006, 2019, 2021d, 2021e) yola çıkan araştırmacıların çalışmalarında bu referansların önerdiği yaklaşımları ve yöntemleri tercih etmeleri daha doğru olacaktır.

Bu yöntemde kodlayıcılar arası uyum, kod kitabı, kod sıklığının sunulması ve nitel verinin sayısallaştırılması gibi yaklaşımlar nitel paradigmanın doğasına aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilmektedir (Braun & Clarke, 2019, 2021d, 2021e). Yansıtıcı tematik analiz yönteminde araştırmacının analiz sürecine kattığı öznel değerlendirmeler güvenilirlik için bir tehdit olarak değerlendirilmediği gibi analiz sürecini ve çıkarımları zenginleştiren önemli bir kaynak olarak görülür (Braun & Clarke, 2021e). Araştırmacının analiz sürecine dahil ettiği dünya görüşü, inançları ve değerleri 'sanatsal çıkarım' sürecinin anahtar unsurları olarak ele alınmaktadır (Finlay, 2021, p. 105). Yansıtıcı tematik analiz dinamik, organik, açık ve kendini tekrar eden bir analiz sürecidir (Braun & Clarke, 2019, 2021e; Finlay, 2021; Terry & Hayfield, 2021). Bu tür bir yaklaşımı benimsemeyen veya sorunlu bulan bir araştırmacının tematik analizin farklı türlerini (Boyatzis, 1998) veya içerik analizi (Krippendorff, 2018) gibi farklı nitel veri analizi yöntemlerini tercih etmesi daha yerinde olacaktır.

Yansıtıcı tematik analizin ayırt edici özelliklerinden biri araştırmacılara sunmuş olduğu esnekliktir. Gömülü teori (Charmaz, 2014) ve yorumlayıcı fenomenolojik analiz (Smith vd., 2009) gibi nitel araştırma metotları, araştırma soruları, deseni, veri toplama teknikleri ve kodlama yaklaşımı gibi süreçleri büyük oranda belirleyen metodolojilerdir. Yansıtıcı tematik analiz ise farklı felsefi eğilimler, araştırma desenleri, veri setleri ve teorik yaklaşımlarla birlikte kullanılabilir. Yansıtıcı tematik analiz sürecinde tümevarım ve tümdengelim yöntemlerinden biri daha ağırlıklı olarak kullanılabilir gibi bu iki yaklaşım bir arada da kullanılabilir (Braun & Clarke, 2021e). Tematik analiz bir metodoloji değil bir nitel veri analizi yöntemidir. Bu nedenle doğru kurgulandığı sürece birçok farklı metodolojik yaklaşımla bir arada kullanılabilir.

Araştırmacılar araştırmanın amacını belirledikleri ve araştırma sorularını yazdıkları ilk aşamada metodolojik yaklaşım ve süreçlerini planlarken veri setini hangi yöntemle analiz edeceklerine karar vermelidir. Sonrasında söz konusu analiz yönteminin çalışmanın amacına, veri toplama tekniklerine ve çalışmanın felsefi alt yapısına ne derece uygun olduğu sorgulanmalıdır. Çalışmanın tüm aşamaları tamamlanıp veri toplandıktan sonra analiz yönteminin seçilmesi neticesinde ortaya çıkabilecek uyumsuzluk hem araştırmacıların işini zorlaştırmakta hem de çalışmanın güvenilirliğini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle yansıtıcı tematik analiz yöntemini kullanacak araştırmacılar sürecin başında bu yöntemin felsefi ve paradigmatik uygunluğunu değerlendirmeli ve neden bu yöntemi tercih ettiğini gerekçelendirmelidir. Araştırmanın desenine ilişkin kararlar alınırken tutarlı ve doğru yöntemlerin takip edilebilmesi adına felsefi ve paradigmatik yaklaşımların iyi anlaşılması büyük önem arz etmektedir.

Felsefi ve Paradigmatik Yaklaşımlar

Yansıtıcı tematik analiz yönteminin sunduğu esneklik nitel veri analizinin teori ve paradigmatik yaklaşımlardan bağımsız olarak yapıldığı anlamına gelmemektedir (Braun & Clarke, 2019, 2021d). Bu yöntemi kullanan araştırmacılar birçok farklı metodoloji ve yaklaşımı kullanmakta özgür olmakla birlikte araştırmalarını dayandırdıkları teorileri, paradigmatik inançlarını ve bunların tematik analiz sürecini nasıl etkilediğini açık bir şekilde ifade etmelidir. Sunulan teorik esneklik, teoriler ve paradigmatik yaklaşımlardan bağımsız herhangi bir dayanağı olmayan bir analiz süreci yapılabileceği anlamına gelmemektedir (Braun & Clarke, 2020d). Farklı teorik tercihler ve felsefi yaklaşımlar arasından yansıtıcı tematik analize uygun olanlar seçilmelidir. Örneğin, pozitivism ve post- pozitivism yansıtıcı tematik analiz yöntemine uygun olmayan yaklaşımlardır. Pozitivist bir bakış açısına sahip olan veya araştırma soruları pozitivist bir yaklaşım gerektiren araştırmacılar başka tematik analiz yöntemlerini veya nicel ağırlıklı araştırma desenlerini tercih edebilir. Yansıtıcı tematik analiz yöntemini kullanan araştırmacılar bu yöntemin araştırmanın amacına ve sorularına uygun olduğundan emin olmalı ve neden bu yöntemi tercih ettiklerini felsefi ve paradigmatik bakış açılarını da ortaya koyarak gerekçelendirmelidir.

Paradigma bilime ve araştırma sürecinin doğasına ilişkin araştırmacıların paylaştıkları inançlar, varsayımlar ve uygulamaların bir sonucu olarak ortaya çıkan bilginin ve gerçeğin doğasına ilişkin bir bakış açısını ifade etmektedir (Kuhn, 1969). Bu bakış açıları epistemoloji, ontoloji, metodoloji ve aksiyoloji kavramları bağlamında bilime ilişkin ortak anlayışları ifade eder (Kivunja & Kuyini, 2017). Epistemoloji, bilginin nasıl edinildiği ve neyin geçerli bilgi olarak kabul edileceği konusunu ele alırken, ontoloji varoluşun ne olduğu ve nelerin var olduğunu tartışarak gerçeğin doğasını ele alır. Metodoloji, araştırmacıların veri toplama ve analiz etme için kullandığı sistemli yaklaşımdır. Aksiyoloji ise değerleri ve bunların insan davranışlarını nasıl etkilediğini ele alır.

Bu anlamda gerçeğin ve bilginin doğasını anlamaya yönelik en geleneksel bilimsel paradigma pozitivismdir. Pozitivist paradigmayı benimseyen araştırmacılar rasyonel, sistematik, doğrulanabilir, ölçülebilir ve gözlemlenebilir

bilimsel bilgiye ulaşmayı hedeflerler (Bogdan & Biklen, 2007; Mack, 2010; Pring, 2015; Scotland, 2012). Nicel ve ampirik (deneye dayalı) yöntemlerle özdeşleşen pozitivist paradigma ön yargılardan, yorumdan ve inançlardan arındırılmış, genellenebilir, tekrar edilebilir bulgulara ve dolayısıyla mutlak bir gerçeğe ulaşmayı hedefler (Pring, 2015; Scott & Morrison, 2007). Ancak insan davranışı gibi tüm parametreleri kontrol etmenin mümkün olmadığı alanlarda pozitivist bir bakışı açısıyla araştırma yapabilmek her zaman mümkün olmamaktadır. Ayrıca mutlak olarak doğrulanabilir ve genellenebilir bilgiye ulaşmak fizik ve kimya gibi temel bilim alanlarında dahi her zaman mümkün değildir. Bu noktadan hareketle pozitivist akım 20. yüzyılın başından itibaren post-pozitivist paradigmaya evrilmiştir.

Post-pozitivist düşünce, sebep sonuç ilişkisine dayalı mutlak ve genellenebilir gerçeklik ve bilgi arayışındaki pozitivist bakış açısının açıklamakta yetersiz kaldığı alanların ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla ortaya çıkmıştır (Creswell, 2014). Bilginin oluşturulduğu bağlamın önemine vurgu yapan bu görüşe göre bilgi konjektürel ve mutlak gerçeğe ulaşmak hiçbir zaman mümkün değildir (Cooper, 1997; Mack, 2010). Post-pozitivistler, araştırmacıların tamamen nesnel veya değerlerden arındırılmış olamayacaklarını, kendi ön yargılarının ve varsayımlarının araştırmalarını kaçınılmaz olarak etkileyeceğini ve bu nedenle araştırmacıların bunları en aza indirmek için daha eleştirel bir yaklaşım benimsemeleri gerektiğini savunurlar (Pring, 2015). Post-pozitivist araştırmacılar bir teoriyi veya tezi mutlak şekilde doğrulamaktan ziyade yanlıştır ve tartışılabilir bulgular elde etmeyi hedefler (Mack, 2010). Bu anlamda pozitivistten ayrışsa bile post-pozitivist paradigma da yansız, ön yargılardan arındırılmış belirli geçerlik ve güvenilirlik şartlarını karşılayan, tekrar edilebilir ve genellenebilir bulgulara ulaşmayı hedeflemektedir (Cooper, 1997).

Bu iki paradigma dışında gerçeğin ve bilginin doğasına ilişkin anlayış geliştiren bir diğer paradigma ise pragmatizmdir. Pragmatizm gerçeği eylemlerden, olaylardan ve bunların sonuçlarından bağımsız olarak ele alır (Biesta & Burbules, 2003). Esas olan eldeki tüm imkanları ve yöntemleri kullanarak cevap bekleyen sorulara ve problemlere ilişkin en iyi cevaba ulaşmaktır (Creswell, 2014). Nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntemler araştırma deseni varsayımlarını pragmatik paradigmaya dayandırmaktadır (Morgan, 2007; Teddie & Tashakkori, 2009).

Yapılandırmacı (oluşturmacı) paradigma pozitivism ve post-pozitivizmin sosyal bilimler açısından oluşturdukları sınırlılıkları aşmak üzere Edmund Husserl'in fenomenolojisi, Wilhelm Dilthey'in ve diğer Alman filozofların ortaya attığı hermenötik olarak adlandırılan yorumlayıcı felsefeye dayanan bir bilimsel anlayış olarak ortaya çıkmıştır (Eichelberger, 1989, aktaran Mackenzie & Knipe, 2006). Yapılandırmacı paradigma gerçekliğin ve bilginin bireysel ve toplumsal olarak inşa edildiğini, insanların dünyayı algılama ve anlama şekillerinin kişisel deneyimlerine, kültürel arka planlarına ve sosyal etkileşimlerine bağlı olduğunu savunur (Guba & Lincoln, 1994; Pring, 2015). Yapılandırmacı araştırmacı genel sorular üzerinden kişilerin veya grupların bir gerçeklik durumuna ilişkin algılarını tamamen onların beyanlarına ve eldeki yorumlanabilir nitel veriye dayanarak anlamaya çalışır (Creswell, 2014). Bireyler, gerçekliği yalnızca bireysel deneyimlere dayalı olarak değil, aynı zamanda başkalarıyla etkileşim yoluyla (sosyal yapılandırmacılık) ve bireylerin yaşamlarında işleyen tarihsel ve kültürel normlar yoluyla da yapılandırılır (Creswell & Poth, 2018; Lee, 2012). Araştırmacıların pozisyonlanmaları (positioning), yani sosyal, kültürel ve siyasi konumu, bu anlamda kendilerini nasıl tanımladıkları (Holmes, 2020) ve araştırma katılımcıları ile olan ilişkileri onların veriyi anlayış ve yorumlama biçimlerini şekillendirir. Bu nedenle, yapılandırmacı araştırma değerlerini benimseyen araştırmacılar, çalışmalarında katılımcılarla olan ilişkilerini, rollerini ve pozisyonlanmalarını açık olarak ifade etmelidir. Böylece okuyucular, veri üzerinden yapılan yorumların ve sunulan bulguların doğası hakkında yargılarda bulunabilirler.

Yapılandırmacı yaklaşım nitel araştırmaların felsefi ve paradigmatik arka planlarını oluştur (Sale vd., 2002). Strauss ve Corbin (1997) nitel araştırmayı "istatistiksel prosedürler veya diğer nicel yöntemlerle ulaşılmayan bulgular üreten her türlü araştırma" olarak tanımlar (s. 17). Pozitivist yöntemlerle özdeşleşen nicel yöntemler ise, kontrol, öngörülebilirlik ve genellenebilirlik ilkelerini merkeze alan, sayısal veriler ve istatistiksel prosedürler yoluyla hipotezleri kanıtlamaya, çürütmeye veya test etmeye çalışır (Creswell, 2014). Örneğin, nicel araştırmalar testler, ölçekler ve soru formları kullanarak bir programın etkinliği hakkında fikir verebilir. Böyle bir araştırmada, programın asıl amacının dışındaki etkileri ve katılımcıların algıları ile yerleşik deneyimlerinin derinlemesine keşfedilmesi mümkün olmayabilir. Nicel veri toplama ve analiz yöntemleri ile ulaşılamayan bu tür unsurları araştırmak, katılımcıların ne hissettiklerini ve deneyimlediklerini anlamak için katılımcıların gözlemlenmesi ve onlarla görüşme yapılması gerekir (Patton, 2014). Nitel araştırma, araştırmacıyı "gözlemci" olarak konumlandırarak, literatürde yeterince ele alınmayan araştırma problemlerinin araştırılmasına olanak tanır (Denzin & Lincoln, 2005, s. 3).

Yansıtıcı tematik analiz, pozitivist ve post-pozitivist yaklaşımlara dayanmayan tam anlamıyla nitel araştırma değerlerini benimseyen bir analiz yöntemidir (Braun & Clarke 2006, 2013, 2019, 2021d, 2021e). Braun ve Clarke (2021d, 2021e, 2022), Kidder ve Fine'nin (1987) kullandıkları tanım üzerinden nitel araştırmaya yönelik iki geniş yaklaşımı "büyük nitel" ve "küçük nitel" olarak isimlendirmiş, birincisinin "tamamen nitel" değerlere ve terimlere bağlı olduğunu, ikincisinin pozitivist ve post-pozitivist yönelimlere dayandığını belirtmiştir. Burada büyük ve küçük tanımları birer metafor olarak kullanılmaktadır ve nitel çalışmanın kendi doğasına ve değerlerine uygun şekilde yapılması gerektiğinin altı çizilmektedir. Nitel yaklaşım ve yapılandırmacı paradigma zaten pozitivism ve post-pozitivizmin sosyal bilimler açısından yarattığı sınırlılıkları aşarak gerçekliği araştırmacının nitel veriyi öznel ve yoruma dayalı çıkarımları

üzerinden açıklamasına dayanmaktadır. Bu anlamda geçerlik ve güvenilirlik kaygıları taşıyan bir araştırmacının ilgili araştırma problemini nicel veriler üzerinden ele alması daha doğru olacaktır. Bu bakış açısıyla büyük nitel araştırma kavramı metaforik bir isimlendirme olarak nitel araştırmanın öznel doğasına ve temel prensiplerine dikkat çekmektedir. Tablo 1, iki yaklaşımın kullandığı yöntem ve terimlerin karşılaştırmasını sunmaktadır.

Tablo 1. Büyük nitel ve küçük nitel araştırma: Terimler ve tanımların karşılaştırması

	Büyük Nitel Yaklaşım	Küçük Nitel Yaklaşım
Temeller	Rölativist Yapılandırmacı (oluşturmacı) paradigma	Realist Post-pozitivist paradigma
Araştırmacının rolü	Teorik ve sosyal olarak öznel pozisyonlanmış araştırmacılar	Nesnel ve ön yargılardan arınmış araştırmacılar
Kodlama	Anlamsal örüntülerin zengin ve derinlemesine çıkarımlar üzerinden kodlanması Yansıtıcı (reflexive) kodlama	Nesnel kodlama Kodlayıcılar arası anlaşma/güvenilirlik yaklaşımı
Analiz	Katı kurallar yerine, esnek, sağlam ve şeffaf süreç yönergeleri Araştırma problemine/sorularına ilişkin doğrudan cevaplar yerine konuya ilişkin incelikli, karmaşık ve derinlemesine çıkarımlar Anlam oluşturma Öznel ve bağlamsal Tamamen nitel veri toplama araçları ve analiz teknikleri	Katı ve yapılandırılmış süreç yönergeleri Araştırma problemine/sorularına ilişkin nesnel çıkarımlar Gerçek arayışı Nesnel Nitel veri toplama araçları, nicel analiz teknikleri
Temalar	Ortak anlam örüntüleri olarak temalar Analiz sürecinin çıktıları olarak temalar Araştırmacı tarafından oluşturulan temalar (Themes do not emerge)	Konu özeti olarak temalar Analiz sürecinin girdileri olarak temalar Araştırmacıdan bağımsız olarak veriden çıkan temalar (Themes emerge)
Sonuçların raporlanması ve sunumu	Analiz sonuçları Aktif dil, öznel, birinci tekil veya çoğul şahıs kullanımı	Analitik bulgular Edilgen dil
Geçerlik ve güvenilirlik	Bilgi gücü (information power) Titizlik (rigour) Araştırma probleminin/sorusunun çok yönlü ve derinlemesine anlaşılması için birden çok veri kaynağının kullanılması Analiz sürecinin detaylı olarak açıklanması ve bağlamsal çerçevede sunulması	Veri doyumu Güvenilebilirlik (trustworthiness) Veri çeşitlemesi (triangulation) ile güvenilebilirlik tesisi Yoğun betimleme (Thick description)

Not: Braun & Clarke'dan (2006, 2019, 2021a, 2021b, 2021c, 2021d, 2021e) uyarlanmıştır.

Yansıtıcı Tematik Analizde Geçerlik ve Güvenilebilirlik

Yansıtıcı tematik analiz güvenilebilirlik (trustworthiness) konusunda da diğer tematik analiz yöntemlerinden ayrılmaktadır. Veri çeşitlemesi (triangulation), kodlayıcılar arası uyum güvenliği, veri doygunluğu, katılımcı kontrolü (member check), gibi post-pozitivist eğilimlerden yola çıkarak nesnel olduğu iddiasında bir sonuca ulaşmak yerine, veriyle yansıtıcı ve eleştirel bir bakış açısıyla içli dışlı (engaged) olarak ve bunu okuyucuya şeffaf ve detaylı bir biçimde sunarak güvenilirliği tesis etmeyi amaçlamaktadır (Braun & Clarke, 2021e). Bu yaklaşım mutlak bir doğruya veya tarafsız ve ön yargılardan arındırılmış bulgulara ulaşmaktan ziyade, veriyi araştırmacının ele alış ve yorumlama biçimini okuyucuya sunmayı hedeflemektedir. Sunulan bulguların ne derece ikna edici, geçerli ve güvenilebilir olduğuna ancak okuyucu karar verebilir. Bu bakış açısıyla yansıtıcı tematik analizin veri, araştırmacı ve okuyucu arasında bir anlam oluşturma süreci olduğu söylenebilir. Bu nedenle araştırmacıların pozisyonlanmalarını, katılımcılarla ilişkilerini, bilime ilişkin algı ve inançlarını ve veriden yapacakları çıkarımları etkileyebilecek tüm unsurları okuyucuyla açık ve detaylı olarak paylaşmaları büyük önem arz etmektedir. Araştırma sürecinde yansıtıcı, titiz (rigorous), açık ve sistemli olma

özellikleri güvenilebilirliği tesis etmede kullanılan başlıca yöntemlerdir. Buradan hareketle çalışmalarda araştırmacının rolü ve etik konusunda bölümler eklenerek bu süreçlerin detaylı olarak açıklanmasında fayda vardır.

Yansıtıcı tematik analiz veri doygunluğu kavramının bir altın standart (gold standard) olarak sunulmasına karşındır (Braun & Clarke, 2021b). Verinin gücü (information power) toplanan veri miktarıyla değil verinin araştırmacıya sunduğu bilgi ve araştırmacının bu veri üzerinden yaptığı çıkarımların derinliği ve zenginliği ile ölçülür (Braun & Clarke, 2021b, 2021e). Kodlar ve temalar veri içinde zaten önceden var olan, açık ve belirgin olarak bulunan konu başlıkları değil, araştırmacının veriye yüklediği anlam üzerinden ortaya çıkan örüntülerdir. Bu nedenle verinin miktarından bağımsız olarak araştırmacının veri üzerinden sürekli olarak yeni anlamlar ve örüntüler yaratmaları mümkündür. Veri setinden yapılabilecek çıkarımların verinin miktarı ile doğrudan bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Yansıtıcı tematik analiz metodu detaylı betimleme (thick description) kavramını da farklı ele almaktadır. Katılımcı deneyimlerinin okuyucunun gözünde resmedildiği bir yöntem olarak kullanıldığında detaylı betimleme yansıtıcı tematik analiz yöntemi ile tam olarak örtüşmemektedir (Braun & Clarke, 2021e). Bu noktada birçok farklı tanımı ve uygulaması olan detaylı betimleme kavramından ne anlaşıldığı ve bu yöntemin nasıl kullanıldığı önemlidir (Ponterotto, 2015). Katılımcıların sundukları bilginin ortaya çıktığı bağlamın ve veri analiz sürecinin detaylı olarak tanımlanması yansıtıcı tematik analiz sürecinde işe koşulan eylemlerden biridir. Böylece okuyucuya yapılan çıkarımlara ilişkin değerlendirme yapma ve bulguların transfer edilebilirliğini değerlendirme imkânı sunulmaktadır. Her ne kadar terim olarak detaylı betimleme ismi yansıtıcı tematik analizde çok tercih edilmese de araştırmacılar yansıtıcı tematik analizin benimsediği süreç ve nitel araştırma değerlerini gözeterek bu yöntemle başvurabilir (Braun & Clarke, 2021e).

Nitel araştırmalarda güvenilebilirliği artırmaya yönelik diğer bir yaklaşım da katılımcı kontrolüdür. Bu yöntemin farklı türleri olmakla birlikte genel olarak katılımcılara onların beyanları üzerinden elde edilen verinin kendisinin veya yorumlanmış halinin sunulması ve buna ilişkin görüşlerinin alınması sürecidir (Birt vd., 2016). Bu yöntem yansıtıcı tematik analizin benimsediği yaklaşım ve değerlere ters düşmektedir çünkü katılımcı kontrolü yönteminde araştırmacının öznel bakış açısıyla işe koştuğu yorumlardan ziyade katılımcıların ifadelerine odaklanılmaktadır (Braun & Clarke, 2021e).

Yansıtıcı tematik analiz yönteminde sonuçlar sunulurken nitel araştırmanın doğasına uygun olarak etken bir dil kullanılır ve birinci tekil veya çoğul kişi tercih edilir. Benzer şekilde yazım kılavuzları da hem nitel hem de nicel araştırmalarda mümkün olduğunca etken dil kullanılmasını önermektedir (American Psychological Association, 2020). Ancak yansıtıcı tematik analiz kullanan birçok çalışmada bu durumun aksine klasik pozitivist ve edilgen bir dil kullanıldığı görülmektedir. Bu her ne kadar basit bir detay gibi görünse de edilgen dil araştırmacının rolünü etkisizleştiren bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu da yansıtıcı tematik analizin temel özellikleri ile ters düşmektedir. Edilgen bir dil üzerinden nesnel ve yansız bulgular sunma çabasına girmektense, araştırmacının öznel değerlendirmelerinin işe koşulduğunu “ben” ve “biz” ifadeleri kullanarak aktif bir dil ile ifade etmek okuyuculara çalışmanın sunduğu sonuçların güvenilebilirliğine ilişkin daha bağımsız bir değerlendirme yapma imkânı sunmaktadır. Bu makalede ayrı bir çalışma üzerinden yansıtıcı tematik analiz süreçleri açıklandığı için etken ve edilgen dil bir arada kullanılmıştır. Ancak araştırma makalelerinde yansıtıcı tematik analiz yöntemini kullanan araştırmacıların veri toplama, analiz ve yorumlama süreçlerini etken bir dille ifade etmeleri daha doğru olacaktır.

Örnek Doktora Tez Çalışmasının Bağlamı

Bu makale tematik analiz sürecini bir doktora tezi bağlamında ele almaktadır. Söz konusu tez çalışmasında yabancı dil olarak İngilizce dersi veren 10 kadın öğretim elemanı katıldığı, dil öğretim sürecinde aktif ve anlamlı öğrenci katılımı (student engagement) üzerine bir çevrimiçi mesleki gelişim programı tasarlanmış ve uygulanmıştır. Çalışmada katılımcıların mesleki gelişim ihtiyaçları, bu çalışma kapsamında katıldıkları çevrimiçi mesleki gelişim programının tasarım özelliklerine ve program katılımının mesleki gelişimlerine katkılarına ilişkin algıları araştırılmıştır. Çalışmada ayrıca katılımcıların yabancı dil olarak İngilizce derslerinde aktif ve anlamlı öğrenci katılımına ilişkin algıları, uygulamaları ve katıldıkları çevrimiçi mesleki gelişim programının bu algılar üzerindeki etkisi araçsal durum çalışması (Stake, 1995) deseni kullanılarak araştırılmıştır. Çalışmanın verileri toplamda 276 899 kelime ve 117 dosyadan oluşan 20 yarı yapılandırılmış mülakat, 1 odak grup görüşmesi, 25 blog tartışması, 71 yansıtıcı rapor aracılığı ile toplanmıştır. Çalışmadan toplanan veriler yansıtıcı tematik analiz (Braun & Clarke, 2021e) yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma ve yayın etiğine riayet edilen ilgili araştırma için Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü etik kurulundan etik onay alınmıştır (Tarih: 21.01.2021, Sayı: E-84026528-050.01.04-2100009121). Bu bölümde tematik analiz süreci söz konusu doktora tez çalışması bağlamında açıklanacaktır.

Tematik Analizin Aşamaları

Braun ve Clarke (2019; 2021d, 2021e) tematik analiz sürecinin daha iyi anlaşılması ve yansıtıcı olma özelliğini vurgulamak adına yöntemin adını yansıtıcı tematik analiz olarak güncellemiş, süreçle ilgili birtakım değişiklikler yapmış ve sundukları analiz sürecindeki aşamaları aşağıdaki başlıklarla açıklamıştır:

- Veri tanıma (Familiarisation)
- Kodlama (Doing coding)
- İlk temaları oluşturma (Generating initial themes)
- Temaları geliştirme ve gözden geçirme (Developing and reviewing themes)
- Tema netleştirme, tanımlama ve adlandırma (Refining, defining and naming themes)
- Analiz sonuçlarını raporlama (Writing matters for analysis)

Yansıtıcı tematik analiz bu aşamaları bir yemek tarifi gibi adım adım takip etmekten ziyade araştırmacının her aşamada veriyle içli dışlı olduğu, gerektiğinde geri dönerek her aşamayı tekrar gözden geçirip yeniden değerlendirdiği ve şekillendirdiği bir süreçtir (Braun & Clarke, 2019). Analiz sürecinin yansıtıcı olarak ele alınabilmesi için araştırmacı veri setini incelerken her aşamada kendi dünya görüşünü, paradigmatik değerlerini, pozisyonlanmasını ve araştırma yaklaşımını kritik olarak ele almalı ve tüm bunların analizini nasıl şekillendirdiğini okuyucuya açık bir şekilde aktarmalıdır (Finlay, 2021; Trainor & Bundon, 2021).

Veri Tanıma

Bu süreç veriye aşina olma ve analiz öncesi hazır hale getirme süreci olarak tanımlanabilir (Braun & Clarke, 2006, 2013, 2021e). Bu aşamada araştırmacı, topladığı verileri incelemeye önceden belirlenmiş bir teorik çerçeve veya hipotezlerle değil, verilerin kendisiyle başlar. Veri tanıma aşamasında ana hedef, verileri ön kabullerden ve kavramsal çerçevelerden bağımsız bir şekilde keşfetmektir. Araştırmacı, metinleri, röportajları, odak gruplarını veya diğer nitel veri türlerini dikkatlice okur veya dinler, anlamaya çalışır ve yansıtıcı notlar alır. Araştırmacılar, veriyle içli dışlı olarak önemli detayları ve örüntüleri tanır ve bu analiz sürecinin daha sonraki aşamalarında temaları belirlemek ve anlamak için kritik bir temel oluşturur.

Veri tanıma sürecinde araştırmacının bağlamı, katılımcıların ve veri setinin özellikleri, veri setinde sunulan bilginin oluşmasını sağlayan şartlar çok iyi şekilde anlaşılmalıdır. Bu noktada veriyi toplayan ve analiz eden araştırmacıların aynı kişiler olması veriyi tanımak açısından avantaj sağlamaktadır. Araştırmacı öznelliğinin ve yorumunun son derece önemli olduğu ve kodlayıcılar arası uyum yaklaşımının reddedildiği yansıtıcı tematik analiz yönteminde veri toplama ve analiz sürecini aynı araştırmacının yürütmesi bu metoda en uygun yaklaşım olacaktır. Birden fazla araştırmacı ile yürütülen çalışmalarda iş bölümü yapılırken bu durum göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu makalede örnek olarak ele alınan doktora tezinde veri tanıma süreci araştırmacının ilk aşamalarında program geliştirme, veri toplama ve verileri döküm haline getirme sürecinde başlamıştır. Mülakatların ses kayıtlarının metne dönüştürülmesi ve katılımcıların kimliklerinin korunması için katılımcıların isimlerinin, mülakatlarda adı geçen kişi ve kurumların isimlerinin anonim hale getirilmesi aşinalık geliştirme sürecinin ilk aşamasını oluşturmuştur. Bir sonraki adım ise detaylı okuma ve yansıtıcı notlar almak olmuştur. Bu aşamada ilgili doktora tezinin yazarı aday kodları zaman zaman not etse de kodlama işlemi yapmadan sadece veri tanıma işlemine yoğunlaşmıştır.

Katılımcıların araştırmacılarla görüşlerini, inançlarını, deneyimlerini ve algılarını açık bir şekilde paylaştıkları nitel araştırmalarda katılımcıların kişisel verilerinin ve veri gizliliğinin en yüksek seviyede korunması son derece önem arz etmektedir. İlgili doktora tezi çalışmasında yazar verileri yerel bir diskte şifreli bir bilgisayar klasöründe, yedekleme amacı ile bir harici diskte ve akıllı telefon hafızasında şifreli bir klasörde muhafaza etmiştir. Verileri çevrimiçi paylaşım depolarına veya bulut sistemlerine yüklememiştir. Verilerin akıllı telefonda da ulaşılabilir olması her fırsatta ve farklı mekanlarda verinin okunması ve gerektiğinde Microsoft Office Word mobil uygulaması üzerinde not alınabilmesine imkân sağlamıştır (Bakınız: Ek-1).

Veri tanıma süreci araştırmacıların kişisel özellikleri ve tercihlerine göre birçok şekilde gerçekleştirilebilir. Yazılı veya ses kaydı şeklinde dijital not alma yöntemleri kullanılabilir gibi basılı kopyalar üzerinde de çalışılabilir ve elde not alınabilir. Bu notlar sadece harflerden ve sözcüklerden oluşmak zorunda değildir. Dileyen araştırmacılar karikatürler, resimler, işaretler ve kısaltmalar gibi veriyi anlamlandırmalarına ve veriye aşina olmalarına en iyi hizmet edecek yöntemi kendi kişisel özelliklerine göre şekillendirebilir. Veri tanıma sürecini nasıl yöneteceği araştırmacının imkanları, kişisel ilgileri ve tercihleri ile yakından ilişkilidir. Örnek doktora tez çalışmasında yazar Microsoft Word üzerinde aldığı notlara ek olarak bu süreçte WhatsApp sohbet uygulaması üzerinde kendine gönderdiği mesajlar aracılığıyla notlar almıştır (Bakınız: Ek-2).

Veri tanıma süreci günün belli bir saat diliminde masa başına oturup veriyi okumaktan çok araştırmacının veri ile içli dışlı olmasını, veriye ilişkin ön çıkarım ve görüşleri üzerine sürekli olarak kafa yormasını gerektiren bir süreçtir. Araştırmacı veriye aşına olma ve analiz sürecine kendini verdiği her daim aklına yeni anlamlar ve çıkarımlar gelebilir. Bu nedenle araştırmacının ulaşılabilir bir defter veya elektronik not alma aracını yanında bulundurması önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bir sohbet uygulaması olmasına karşın WhatsApp, araştırmacının kendi telefon numarasına gönderdiği mesajlar ile aklına bir fikir veya çıkarım geldiği her an ve her yerde gerek yazılı gerek sözlü notlar alma, emojiler kullanma, araştırmaya ilişkin kaynaklar bulunduğunda bağlantılar, dosyalar, ekran görüntüleri ve fotoğrafları saklama noktasında hızlı, kolay ve ücretsiz bir kullanım sunmuştur. Araştırmacının daha önce yazdığı notlara cevap verme özelliğini kullanarak aklına gelen yeni fikirleri ekleyebilmesi, okunan yeni bir makale veya çalışma ile notları kolayca ilişkilendirmesi, önemli görülen notları ve bağlantıları yıldızla işaretleyebilmesi hızlı ve pratik bir biçimde araştırma notları alma imkânını sağlamıştır. Benzer şekilde farklı amaçlar için geliştirilen yazılımlar da not almak için kullanılabilirdiği gibi sadece not almak için geliştirilen yazılımlar da tercih edilebilir. Dijital not almaktan hoşlanmayan bir araştırmacı not defteri, yapışkanlı kağıtlar ve benzeri birçok yöntemi kendi kişisel özelliklerine göre bu süreçte uyarlayabilir.

Veri tanıma sürecinde veriyle içli dışlı olmak için nasıl bir yöntem ve araç kullanılacağı tamamen araştırmacının yaratıcılığına kalmış bir konudur. Yöntem ne olursa olsun bu aşamada araştırmacının yüzeysel bir okumadan ziyade ön çıkarımlar yapması, notlar alması ve gerçek anlamda kendini analiz sürecine vermesi büyük önem arz etmektedir. Araştırmacı mekanik bir analizden ziyade ‘sanatsal bir çıkarım’ (Finlay, 2021) ve yorumlama sürecine kendini vermelidir.

Kodlama

Yansıtıcı tematik analizin diğer tematik analiz yaklaşımlarından ayırt edici en temel özelliklerinden biri kodlama ve tema oluşturma sürecine ilişkin bakış açısıdır. Nitel araştırmalarda kod, “genellikle dil tabanlı veya görsel verilerin bir bölümü için özetleyici, önemli, özü yakalayan ve/veya çağrışımlı bir nitelik atayan sembolik bir kelime veya kısa ifadedir” (Saldaña, 2016, s. 4). Kodlar tanımlayıcı, özetleyici, kavramsal veya çıkarımsal etiketler olabilir ancak kodlama sadece veriyi kısaltma veya belirli cümle ve paragrafları özetleyerek isimlendirme işleminden ziyade araştırmacının veriyi ilgili araştırma sorusu bağlamında ele alarak öbekler halinde anlamlandırma sürecidir (Braun & Clarke, 2021e). Kodların bir kısmı veri içinde açıkça belirtilen unsurlar üzerinden oluşturulan anlamsal (semantic) veya daha dolaylı çıkarımlara dayanan, araştırmacının çıkarımlar ortaya koyduğu gizil (latent) öbekler olabilir (Braun & Clarke, 2021e).

Yansıtıcı tematik analiz sürecinde kodlama tekrarlı (iterative) ve organik bir süreç şeklinde gerçekleşir. Kodlar veri içinde önceden var olan bilgilere yüklenen anlamlar veya etiketler değil, kodlama sürecinin bir çıktısı olarak araştırmacının araştırma sorusu bağlamında verinin belli bölümlerine anlam yükledikleri en küçük örüntü parçalarıdır. Bu nedenle yansıtıcı tematik analizde gömülü teoride (Charmaz, 2014) olduğu gibi verinin tamamını veya her satırı kodlamak gerekmez. Yansıtıcı tematik analizde kodlamanın amacı verideki her şeyi kodlamak, analiz etmek ve raporlamak değil, araştırma sorusu ve problemine ilişkin bulguları tespit ederek ilgili öbekleri etiketlemektir. Eğer ilgili veri bölümü araştırma sorusuna, bağlamına ve araştırmanın amacına ilişkin bir bilgi sunmuyorsa ilgili satır, cümle veya paragraf atlanabilir. Öte yandan bir satır, cümle veya paragraf üzerinde birden fazla kod oluşturmak da mümkündür (Bakınız: Ek-3). Kodlama işlemi yapılırken araştırma sorularına yönelik kodlanacak alan belirlenir ve kısa ifadelerden veya kelimelerden oluşan kod ismi veya etiketi oluşturulur. Kodlama organik bir süreçtir: kodlar sürekli ve tekrarlı bir şekilde gözden geçirilir, gerektiğinde yeniden isimlendirilir, değiştirilir, birleştirilir veya ayrılır. Bu nedenle veri setinin farklı zamanlarda birden fazla kez kodlanması çıkarımların zenginleşmesini ve derinleşmesini sağlayacaktır.

Araştırmacıların oluşturduğu kodlar ve temalar büyük oranda onların ilgili konuya ilişkin mevcut ve geçmiş okumaları, deneyimleri, bakış açıları ve pozisyonlanmaları ile şekillenmektedir. Araştırmacıların veri setiyle etkileşim halinde işe koştukları bu bakış açıları, güvenilebilirliğe bir tehdit olmaktan ziyade yansıtıcı tematik analiz sürecinin bir zenginliği olarak ele alınmaktadır (Braun & Clarke, 2021e, 2022). Bu noktada araştırmacı ön yargılarını ve ön kabullerini ne derece analizlerine yansıtıktıkları konusunda kendilerine eleştirel bir bakış açısı getirmelidir. Araştırmacılar ön yargılarının veya ön kabullerinin analizlerini etkilediklerini fark ettiklerinde analizlerini yeniden değerlendirmeli ve eğer gerçekten söz konusu bulguların bir değişiklik yapılmadan çalışmada yer alması gerektiğini düşünüyorlarsa analizlerini etkileyen ön yargılarını ve deneyimlerini çalışmalarında açıkça belirtmelidir. Söz gelimi özel okullarda çalışan öğretmenlerin iyi olma durumlarını araştıran bir araştırmacı kendisi de halihazırda veya daha öncesinde benzer ortamlarda çalışmış ve benzer sorunlar yaşamış kişiler ise bunu çalışma içinde mutlaka belirtmelidir. Yansıtıcı tematik analiz araştırmacı öznel olduğunu değerli ve önemli görmektedir; ancak araştırmacılar öznel değerlendirmeleri nesnel gibiymiş gibi sunmaktan kaçınmak için yansıtıcı, tekrarlı, eleştirel ve dürüst bir veri analiz süreci yürütmelidir. Örnek doktora tezinde yazar, araştırma sürecindeki rolünü, katılımcılarla olan ilişkisini, geçmiş deneyimlerini ve veri analizini

etkileyebilecek kişisel özelliklerini tezin giriş bölümünde araştırmacının rolü başlığı altında detaylı bir şekilde açıklamıştır.

Yansıtıcı tematik analiz yaklaşımında veri doyumu ve benzeri kavramlar tercih edilmemektedir (Braun & Clarke, 2021b). Ne kadar veri toplanması gerektiği ve kodlamaya ne zaman son verileceği araştırmacının elde ettiği bulguların araştırma sorularını ne ölçüde ve kapsamda yanıtladığına bağlıdır. Örnek tez çalışmasında yazar veri setini tekrarlı olarak kodladıktan sonra, kodlar ve kod etiketlerinin tutarlı ve anlamlı hale geldiği ve araştırma sorularına ilişkin tatmin edici ve derinlemesine bulgular sunduğu noktada veri toplama ve kodlama işlemini sonlandırmıştır.

Yansıtıcı tematik analiz yaklaşımında kodlama yapılırken tümdengelim ve tümevarım yöntemleri ayrı ayrı veya bir arada kullanılabilir (Braun & Clarke, 2021e). Araştırmacı analizini tamamen tümevarım yöntemi ile veri üzerinden yaptığı çıkarımlar etrafında şekillendirebileceği gibi, analizini mevcut bir teori veya yaklaşıma dayandırarak tümdengelim yöntemi ile de kodlama yapabilir. Gerektiğinde ise bu iki yöntem bir arada kullanılabilir. Mevcut bir teori veya kavramsal çerçeve üzerinden yapılan araştırmalarda önceden belirlenmiş ilgili çerçevenin sunduğu başlıklar analiz sürecinde işe koşulabilir. Ancak bu noktada ilgili teori veya kavramsal çerçeve unsurlarının kod ve tema olarak sunulmamasına dikkat edilmelidir. Unutmamak gerekir ki tematik analiz sürecinin amacı bir modelin veya çerçevenin test edilmesi değil, araştırma sorusuna ilişkin elde edilen verilerin araştırmacının penceresinden yorumlanarak okuyucuya iletilmesidir.

Tümdengelim-teoriye dayalı (deductive-theory driven) ve tümevarım-veriye dayalı (inductive-data driven) kodlama yaklaşımları

Yansıtıcı tematik analizde tümdengelim yaklaşımı ile teorik model ve çerçeveler yansıtıcı tematik analiz metoduyla uyumlu oldukları sürece veri setinin anlamlandırılmasında kullanılabilir. Somut bir örnek vermek gerekirse örnek doktora tezinde yazar yabancı dil öğretmenlerinin öğrenci motivasyonuna ilişkin algılarını araştırırken öz-belirleme (self-determination) (Deci, 1971; Deci & Ryan, 2012) teorisini veriyi anlamlandırmada kullanmıştır. Bu teorisinin parçaları olan ilişkili olma, otonomi ve yetenek, yansıtıcı tematik analiz sürecinde katılımcıların algılarını bu başlıklar bağlamında ele almak için yol gösterici olmuştur. Teoriler ve kavramsal çerçeveler bu şekilde veriyi yorumlamada kullanılabilir ancak teorileri ve onların parçalarını kod veya tema olarak kullanıp bu başlıklar altında yorumlama yapmak yansıtıcı tematik analiz olarak değerlendirilemez, çünkü bu durumda araştırmacı tema oluşturmaktan ziyade zaten var olan bir kavramı incelemekte veya tanımlamaktadır. Böyle bir analiz sürecinde yapılan eylem, veride zaten mevcut olduğu var sayılan bir şeyi bulup ortaya çıkarmak olur ki bu yansıtıcı tematik analizin doğasına terstir. Çünkü kodlar ve temalar veri setinde önceden var olan yapılar değil, araştırmacının veriyi kendi bakış açısıyla anlamlandırarak ortaya koyduğu örüntülerdir. Bunun yerine teorisinin veri setinde nasıl anlamlandırıldığını ortaya koyarak araştırma sorularına ve problemlerine ilişkin anlamsal örüntüler tespit edilmelidir. Yine öz-belirleme teorisi üzerinden örnek vermek gerekirse, örnek doktora tezinin yazarı öğrenci otonomisi kavramını katılımcıların nasıl algıladıklarını, ilgili deneyimlerini, otonomiye ilişkin ders içi uygulamalarını araştırarak bunlara ilişkin çıkarımlar geliştirmiş ve katılımcıların sundukları görüşleri kendi penceresinden yorumlamıştır. Ancak öğretmenlerin öz-belirleme teorisine ilişkin algılarını araştırmak üzere yola çıkıp teorisinin alt parçaları olan ilişkili olma, otonomi ve yetenek kavramlarını kod veya tema olarak ele almak yansıtıcı tematik analizden ziyade kod kitabı yaklaşımına daha uygun bir yöntemdir.

Kodlama Araçları

Kodlama süreci bir yazılım ile yapılabileceği gibi veri setinin basılı kopyaları üzerinde not alma, renklendirme veya kes-yapıştır şeklinde yapılabilir. Bu noktada hangi yaklaşım araştırmacının yaratıcılığını ve üretkenliğini destekliyorsa o tercih edilmelidir. Kodlamanın sistemsiz ve dağınık olarak yapılması devamında temaların oluşturulmasında zorluk çıkarabilir. Bu nedenle hangi yöntem tercih edilirse edilsin sistimli, titiz, takip edilebilir ve yönetilebilir bir kodlama süreci izlemek gerekir.

Bu makalede ele alınan örnek doktora tez çalışmasında yazar, bir nitel veri analizi paketi olan MAXQDA 2020 yazılımı üzerinde tekrarlı bir şekilde (iteratively) tümdengelim ve tüme varım yöntemlerini bir arada kullanarak veri setini yaklaşık 12 aylık bir dönemde kodlamıştır. Bu yazılım yansıtıcı tematik analiz sürecinin dinamik, sürekli gelişen ve değişen doğasına uygun biçimde, kodları gerektiğinde yeniden isimlendirme, silme, birleştirme veya ayırma imkânı sunmuştur. Ayrıca veri üzerinde notlar alabilmek, kod tanımlarını yazabilmek, kodları rahatça alt ve üst kodlarla gruplandırabilmek tema oluşturma süreci öncesinde veriyi anlamlı bir kodlar bütünü haline getirmeyi kolaylaştırmıştır. Yazılımın her kullanıldığında ayrı bir yedek dosya oluşturması verinin süreç içinde nasıl anlamlandırıldığını eleştirel bir bakış açısıyla geriye doğru takip edebilme imkânı sağlamıştır. Yazılım aynı zamanda verilerin şifreli dosyalar halinde saklanmasına ve veri gizliliğinin en yüksek seviyede tutulmasına yardımcı olmuştur.

Örnek doktora tez çalışmasında kodlama aşamasında büyük bir veri setiyle çalışmak araştırmacının bazen veri içinde kaybolmasına, bilişsel yükünün artmasına veya yaratıcılığını kaybetmesine neden olmuştur. Kodlamayı aralıksız olarak bir seferde yapmaya çalışmak süreci zorlaştıracığı gibi analizin sığ ve yetersiz olması ile de sonuçlanabilir. Bu nedenle nitel veri analiz sürecinde iş planlaması yaparken bazen kodlamaya ara verilmesi gerekebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Öte yandan kodlamaya uzun süre ara vermek ise yapılan çıkarımların tutarsız ve bağlamdan kopuk olması ile sonuçlanabilir. Bu nedenle tematik analiz sürecinde sistematik, bir yandan da esnek bir iş planı yapmak büyük önem arz etmektedir. Örnek çalışmada yazar zaman zaman kodlamaya ara vermiştir; ancak kodlamaya ara verilen dönemlerde çalışmadan uzaklaşmamak, zaman kaybetmemek ve araştırma planına uygun şekilde hedefleri tutturmak adına tez çalışmasının giriş ve literatür taraması bölümlerini gözden geçirerek ve yeni okumalar yaparak veri setinden çıkabilecek kodlara ilişkin yeni fikirler elde etmiştir.

İlk Temaları Oluşturma

Kodlamanın titiz ve kaliteli bir şekilde yapılması her zaman başarılı bir tematik analizi garantilememektedir. Kodlardan temalara geçiş süreci de aynı titizlikle sürdürülmelidir. Yansıtıcı tematik analizde temalar bir konu etrafında toplanan konu başlığı veya özeti değil, bir fikir, çıkarım veya anlam ifade eden örüntülerdir (Braun & Clarke, 2021d). Yansıtıcı tematik analizin bu aşamasında kodlar üzerinden araştırma soruları ve problem bağlamında aday temalar oluşturulmaktadır. Temaların tablo veya kavram haritaları ile görselleştirilerek ele alınması temalar arasındaki potansiyel ilişkiler ve alt-üst grup temaların kavramlaştırılması için araştırmacıya genel bir resim ortaya koymaktadır (Bakınız Ek-4).

Temaların sayısı çalışmanın kapsamı ve araştırma soruları doğrultusunda belirlenmelidir. Gerekli görülürse araştırma soruları tema oluşturma aşamasında kısmen değiştirilebilir ancak araştırma tasarımının ilk aşamasında ilgili araştırma konusuna yönelik genel bir araştırma sorusunun bulunması gerekmektedir (Braun & Clarke, 2021e). Araştırma sorularında yapılacak değişiklikler çalışmanın asıl noktasından sapmalara neden olmamalıdır. Tematik analizde amaç gömülü teoride (Charmaz, 2014) olduğu gibi yeni bir teori ortaya koymak değildir, bu nedenle analiz süreci sınırları belli bir araştırma sorusu veya soruları etrafında yürütülmelidir.

Temalar oluştururken ilgili örüntünün kaç koddan yola çıkarak oluşturulduğu veya veri setinde ne sıklıkla geçtiğinden ziyade araştırma sorusu kapsamında ne sunduğuna odaklanılmalıdır. Örnek vermek gerekirse 10 katılımcının olduğu bir çalışmada sadece bir katılımcının mülakat sorularına verdiği cevaplar tam olarak ilgili araştırma sorusuna yönelik olabilir ve kendi içinde tema veya temalar oluşturabilir. Temalar oluştururken aynı görüşün diğer katılımcılar tarafından kaç kez tekrar edildiği veya veri setinde bu temaya ilişkin kaç tane kod oluşturulduğuna değil, bu örüntünün araştırma sorusu bağlamında araştırmacıya ne sunduğuna bakmak gerekmektedir. Birden fazla katılımcının sunduğu veriler üzerinde oluşturulan temalara ilişkin verileri açıklarken “katılımcıların bir kısmı”, “katılımcıların çoğu”, “bazı katılımcılar” gibi ifadeler kullanılabilir; ancak bunların tam olarak neye tekabül ettiğinin çalışma içinde tanımlanmasında fayda vardır. Örneğin 10 katılımcılı bir çalışma için “bu çalışmada bazı katılımcılar ifadesi en az 4 katılımcı için, çoğu katılımcı ifadesi ise 7 ve üzeri katılımcı için kullanılmıştır” gibi bir bilgi paylaşılması raporun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Ancak temaların katılımcıların çoğunun dile getirdiği bir kavram üzerinde kavramsallaştırılması onu daha önemli ve özel hale getirmediği gibi, tek bir katılımcının sunduğu verilerden çıkan bulgular da daha az değerli değildir. Burada önemli olan araştırma sorularına özgün, derin ve anlamlı cevaplar sunabilecek örüntüleri ortaya çıkarmaktır.

Tematik analizin amaçlarından biri de anlaşılabilir ve çıktıları olan bir rapor sunmaktır. Bu nedenle araştırma sorusunu en net ve özet biçimde cevaplayan temalar sunulmalıdır. Kodları mümkün olduğunca birleştirici temalar altında toplayarak ele almak daha anlaşılır ve net bulgular ortaya koymak için önemlidir. Kaç tema olmalı sorusuna net bir cevap vermek pek mümkün değildir; ancak çok fazla tema olması analizin çok derin ve detaylı olduğu anlamına gelmez. Amaç, araştırma sorusuna en derin ve kapsamlı cevabı en kısa ve öz şekilde aktarmak olduğu için temaları çok fazla katmanlandırmaktan (layer) kaçınmak gerekmektedir, aksi takdirde analiz ve raporlama süreci içinden çıkılmaz bir hal alabilir. Braun ve Clarke (2021e) bir tema içinde en fazla 3 katmanın (alt tema katmanları) kullanılmasını önermektedir. Aday temalar belirlenip ilk tema haritaları oluşturulduktan sonra çok fazla katman varsa bazı katmanlar birleştirilebilir. Katmanlı bir tematik şema oluşturmak gerekliyse analizin ilerleyen aşamalarında kapsayıcı üst temalar, temalar ve alt temalar şeklinde temalar yapılandırılarak 3 katmanlı hale getirilmesi etkili bir analiz yapılabilmesi için faydalıdır.

Braun ve Clarke (2021d, 2021e) sıklıkla ‘temalar ortaya çıkmaz’ (themes do not emerge) ifadesini kullanarak tema oluşturma sürecinde araştırmacının rolüne vurgu yapmaktadır. Çünkü temaların veriden çıkma (emerge) durumu tematik analizin en temel özelliklerinden olan araştırmacının öznel rolüne ve analizin çıkarımsal doğasına ters düşmektedir. Eğer tema veriden ortaya çıkan bir konu başlığı ise o zaman araştırmacı veride halihazırda bulunan bir bilgiye ulaşmaya çalışan analiz sürecinin pasif bir elemanıdır. Burada yapılan bir analizden ziyade bir söyleşi yazısı gibi

katılımcıların ne söylediklerinin okuyucuya aktarılmasıdır. Oysaki yansıtıcı tematik analiz yönteminde araştırmacı bilgiyi yapılandıran diğer bir deyişle oluşturan kişidir. Temalar analiz sürecinin girdileri değil çıktılardır.

Örnek doktora tezi çalışmasında yazar tema oluşturma sürecinin ilk aşamalarında kodları araştırma sorularına göre gruplandırmıştır (Bakınız: Ek-3). Daha önce aldığı yansıtıcı notları da kullanarak belirlediği örüntüler üzerinden geçici tematik haritaları oluşturmuştur (Bakınız: Ek-3) ve bu örüntülerin tam olarak ne ifade ettiğine ilişkin notlar almıştır. Verileri toplamadan önce öğrenci katılımını etkileyen değişkenleri tanımlayan ve gruplandıran bir kavramsal çerçeve oluşturmuştur. Bu çerçeveden mesleki gelişim programının tasarımında, mülakat sorularının ve çevrimiçi odak grup tartışmalarının sorularının yazımında faydalanmıştır. Ancak kavramsal çerçevenin başlıklarını ve alt parçalarını kod veya tema olarak kullanmamıştır. Örnek vermek gerekirse çerçevenin başlıklarından biri motivasyondur. Yazar bu kavram başlığı altında hangi öğretmen davranışlarının öğrenci motivasyonunu etkilediğini kavramsal bir çerçeveye oturarak örtük zekâ inançları, grup dinamikleri ve öğrencilerle olumlu iletişim alt başlıklarına ayırarak tanımlamıştır. Katılımcıların motivasyona ilişkin algılarını, inanışlarını ve görüşlerini bu kavramlar üzerinden araştırmıştır. Ancak yazar bu çerçeve üzerinden tema ve kodlar oluşturmamıştır. Örneğin öğrencilerle olumlu iletişim başlığını araştırırken sosyal medya, eşitlik, öğrencileri tanıma gibi kodlar belirlemiştir. Bu kodlar kavramsal çerçevede önceden belirlenen kavramlar değil veri üzerinden çıkarılan anlamsal öbekler olarak ortaya konmuştur.

Yansıtıcı tematik analizde tündengelem ve tümevarım yöntemleri bir karşıtlığı değil süreklilik arz eden bir spektrumun iki ucunu ifade etmektedir (Braun & Clarke, 2021e). Yani kod ve tema geliştirme süreçlerinde bu iki yaklaşımdan biri tercih edilebileceği gibi aynı veri seti üzerinde tümevarım ve tündengelem yaklaşımları bir arada kullanılarak veri kodlanabilir ve temalar oluşturulabilir. Analiz bazen tündengelem ağırlıklı bazen de tümevarım ağırlıklı bir yaklaşımla ele alınabilir. Örnek doktora tezi çalışmasında yazar bazı araştırma sorularını cevaplarırken tema oluşturma sürecinde kavramsal çerçeveden faydalanırken aynı zamanda tamamen veriden yapılan çıkarımlar üzerinden de araştırma sorularına yönelik çıkarımlar yapmıştır. Katılımcıların mesleki gelişim programına katılımına ilişkin görüşlerini araştırırken daha çok tümevarımsal (veriye dayalı) bir yaklaşım kullanırken, öğrenci aktif katılımına yönelik araştırma sorularını kavramsal çerçeve üzerinden tündengelem (teoriye dayalı) yöntemi ile analiz ederek temalar oluşturmuştur. Örneğin kavramsal çerçevede öğretmen öğrenci ilişkisi başlığına ilişkin belirlediği kodlar üzerinden “adil ve eşitlikçi öğrenme ortamı” ve “arkadaş değil, arkadaşça olmak” gibi aday temaları oluşturmuştur.

Özetlemek gerekirse kavramsal ve teorik çerçeveler araştırma sorularına, analiz sürecinde nerelere odaklanılacağına ve çıkarımlara rehberlik edecek unsurlardır; ancak araştırmacılar teorik çerçeveler bağlamında veriyi ele alırken yürüttükleri çalışmaya özgü temalar oluşturarak bunları mevcut teorilerle ilişkilendirerek yeni bulgular ortaya koyarlar.

Temaları Geliştirme ve Gözden Geçirme

Yansıtıcı tematik analiz organik ve tekrar eden bir süreçtir (Braun & Clarke, 2021e). İlk tema oluşturma aşamasında oluşturulan temalar geçici ve aday temalardır. İlk temaların oluşturulması aşaması daha çok kodların belli örüntüler etrafında toplanması ve bunları ifade edecek örüntülerin isimlendirilmesinden meydana gelmektedir. Temaların konu başlıklarından ziyade ortak bir anlam ifade eden örüntüler olduğundan ve ilgili temanın oluşturulması için veri setinde yeterince bulgu olup olmadığından emin olmak gerekir. Araştırmacılar bazen farkında olmadan kod olabilecek örüntüleri tema olarak belirlemiş olabilir. Bu örüntülerin araştırma sorularına yönelik kapsamlı bir örüntü olduğundan emin olmak gerekir. Öte yandan bazen tek bir tema altında toplanabilecek kavramlar birden fazla temayla ifade edilmiş olabilir. Bu araştırmaya bulgularının yorumlanmasını, raporlanmasını ve okuyucu tarafından değerlendirilmesini zorlaştırabilir. Benzer şekilde birden fazla tema ile ifade edilmesi gereken temaların tek bir tema altında toplanması analizin sığ ve yetersiz olması ile sonuçlanabilir. Bu nedenle ilk oluşturulan aday temalar tüm veri seti analiz edildikten sonra tekrar gözden geçirilir, düzenlenir, gerektiğinde değiştirilir, birleştirilir, ayrılır veya silinir.

Örnek çalışmada ilk temalar ve tema haritaları oluşturduktan sonra kodlar ve temaları bir kez daha gözden geçirdik. Geçici temaları derinlemesine inceleyerek yeni kodların belirlenmesinin ve temaların güncellenmesinin gerekli olup olmadığını değerlendirdik. Bir yandan da yapılan çıkarımların veri setinde sunulan bilgi ve anlamı ne derece yansıttığını bir kez daha kontrol ettik.

Yansıtıcı tematik analiz yaklaşımında bazı kodlar birden fazla tema ile eşleşebilir. Örnek çalışmada da benzer şekilde yazar bazen aynı kod örüntüleri üzerinden farklı temalar oluşturmuştur. Bu nedenle MAXQDA üzerinde bazen kod isimlerini ve kodlanmış bölümleri kopyalayarak farklı kategorilerde birden fazla kez kullanmıştır. Oluşturduğu temaları ve tema haritalarını araştırma soruları bağlamında ele alarak yorumlamış ve yansıtıcı notlar almıştır. Veri tanıma, kodlama ve aday temaları oluşturma aşamalarındaki notları da gözden geçirerek bunları analiz sürecinde nasıl raporlaştıracağını değerlendirerek oluşturduğu temaların veri setinin tamamını temsil edip etmediğini kontrol etmiştir. Bu süreçte toplantılar yaparak tema haritalarını ve bulguları birlikte değerlendirdik. Bu toplantıların amacı temaları müzakere etmek veya ortak bir görüş etrafında temalara son halini vermekten ziyade farklı bakış açıları ile temaları ele almak ve böylece araştırma sorularına ilişkin en derinlemesine ve kapsamlı cevaplara ulaşmaktır.

Tema Netleştirme, Tanımlama ve İsimlendirme

Temalar belirlendikten sonra temaların isimleri bir kez daha gözden geçirilerek daha kesin ve sınırları belli bir tematik harita ve temalar bütünü oluşturulmalıdır (Braun & Clarke, 2021e). Bu aşamada her tema isimlendirilir ve tanımlanır. Tema isimleri analogiler, benzetmeler veya teknik bazı terimler etrafında şekillenen söz öbekleri olabilir (Bakınız: Ek-4, Ek-5). Bunların araştırma bağlamında ne ifade ettiği açık ve anlaşılır şekilde, gerektiğinde literatüre de atıfta bulunularak tanımlanmalıdır. Örnek doktora tezinde kullanılan ‘Aktif Katılım İçin Ölçme’ isimli tema tek başına anlamsız ve belirsiz bir tema ismi olabilir. Bu tema öğrencilerin öğrenme süreçlerine aktif katılımının teşvik edilmesi için çoktan seçmeli sınavlar gibi standart ölçme araçları yerine proje ve ödevlerle aktif katılımı teşvik eden ölçme araçlarının kullanılmasının gerektiğini ifade etmektedir. Örnek doktora tezinde yazar, katılımcıların görüşleri çerçevesinde veri setindeki kodlar üzerinden belirlediği bu ve diğer tüm temaları raporlama bölümünde tema isminin altındaki paragrafın ilk cümlesinde ‘Bu tema ... anlamına gelmektedir’, ‘Bu tema ... ifade etmektedir’ gibi cümlelerle açıklamıştır. Tüm temaları oluşturduktan sonra tema tabloları üzerinde tema ismi, tanımı, örnek kodlar ve veri setinden örnek alıntıları sunduğu tablolar hazırlamıştır (Bakınız Ek-5).

Analiz Sonuçlarını Raporlama

Kodlama ve tema oluşturma sürecinin ardından analiz sürecinin son aşaması olan sonuçların raporlanması sürecine geçilmektedir. Bu süreçte araştırma sorularını cevaplamak üzere yapılan çıkarımlar, oluşturulan temalar etrafında ele alınarak okuyucuya sunulur. Yansıtıcı tematik analiz metodunu kullanan araştırmacılar bulgularını sunarken yorumlarını ve sorularını da analiz sürecine dahil ederler. Bu nedenle genellikle bulgular ve tartışmalar aynı bölümde bir arada sunulur (Braun & Clarke, 2021e). Burada amaç sadece literatürde bir boşluğu doldurmak veya bilinmeyen bir gerçeği ortaya çıkarmak değil, bulguları ilgili araştırma bağlamında yorumlayarak özgün, derin ve zengin bir yorum sunmaktır.

Geleneksel pozitivist yaklaşımlarda nesnellığe vurgu yapmak için genellikle edilgen bir dil tercih edilir ve birinci tekil ve çoğul kişi kullanmaktan kaçınılır. Günümüzde referans alınan APA (American Psychological Association, 2020) benzeri akademik yazım kılavuzlarında edilgen ifadelerin kullanımından kaçınılması, yazarların kendi yaptıkları veri toplama, analiz ve benzeri süreçleri raporlarken ve araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen eylemler ifade edilirken aktif bir dil tercih edilmesi, birinci tekil veya çoğul kişi kullanılması önerilmektedir. Yansıtıcı tematik analiz tamamen nitel araştırma yaklaşımlarına, terimlerine ve değerlerine bağlı bir yöntem olduğu için araştırmacının öznel ve aktif rolünü vurgulamak adına bulguların raporlanmasında etken ve yansıtıcı bir dil kullanılır.

Çalışma raporlanırken araştırmacılar, analitik iddialarına ve çıkarımlarına ilişkin nitel veri olarak kullandıkları metinler, röportajlar, odak grup görüşmeleri gibi kaynaklardan kısa bölümleri alıntılarla okuyucuya yapılan analiz ile veri arasındaki uyumu değerlendirme imkânı sunmalıdır. Bu noktada veri seti içinden yapılan analizi en iyi örnekleyen alıntıyı seçmek önemlidir. Alıntılar, yapılan analize ilişkin örnek sunmak (illustrative extracts) için kullanılabilir (Braun & Clarke, 2021e). Örnekleme amacı ile kullanılan alıntılardan önce “Örneğin”, “Ali isimli katılımcının da belirttiği gibi” şeklinde başlayan ifadeler kullanılarak devamında alıntılar sunulur. Örnekleme amacı ile alıntı kullanırken birden fazla alıntı alt alta sunulabilir; ancak bu alıntılar yapılan analiz ve çıkarımlarla ilişkili olarak sunulmalıdır. Somutlaştırmak gerekirse “Aşağıdaki örnek alıntılarda görüldüğü gibi katılımcıların öz-yeterlik algıları yüksektir.” dedikten sonra alt alta buna delil olabilecek alıntılar sunmak doğru bir yaklaşım değildir; çünkü burada bir analiz veya çıkarım işe koşulmamıştır. Alıntılar yapılan çıkarım ve analizi örneklemelidir.

Alıntılar okuyucu tarafından daha iyi anlaşılması adına alıntı üzerindeki gereksiz detaylar, tekrarlar ve dilbilgisel hatalar üzerinde düzenlemeler yapılabilir. Ancak alıntılar veride sunulan görüşün veya bilginin anlamı değiştirilmeden bu düzenlemenin yapılması gerekmektedir. Bunu sağlamak için bir başka araştırmacıdan ham alıntılar ile düzenleme yapılan alıntıları karşılaştırması istenebilir.

Örnek tez çalışmasında yazar yansıtıcı tematik analiz yaklaşımı ile tutarlı şekilde aktif bir dil kullanarak analizini okuyucuya aktarmıştır. Braun ve Clarke’ın (2021e) da önerdiği şekilde, sonuçlar ve tartışmaları sunarken tekrara düşmemek, sonuçları teorik çerçeve ve literatür ışığında ele almak için sonuçlar ve tartışmalar kısmını birleştirerek sunmuştur. Yapılan analizlere ilişkin örnekler sunmak adına veri setinden alıntıları okuyucuyla paylaşmıştır. Alıntıları paylaşırken dilbilgisi hataları, tekrarlar ve konuşma diline özgü ifadeleri anlamda bir değişikliğe neden olmayacak şekilde düzeltmiştir. Üzerinde düzenleme yapılan alıntılar ile ham veri arasında anlam açısından bir fark olmadığından emin olmak adına bir başka araştırmacı alıntılarla ham verileri karşılaştırmıştır. Alınan geri dönütler doğrultusunda anlam değişikliğine sebep olabilecek düzenlemeleri değiştirmiştir. Bulgular ve tartışmalar bölümünde temalara ilişkin çıkarımlar ve yorumlarını mevcut literatür bağlamında tartışarak okuyucuya özgün bir analiz sunmuştur. Sonrasında ise ayrı bir sonuç bölümünde bu bulguların teorik, pratik ve pedagojik yansımalarına ilişkin görüşlerini paylaşmıştır.

Sonuç

Bu makalede yansıtıcı tematik analiz sürecini, yabancı dil olarak İngilizce dersi veren bir grup öğretim elemanına yönelik çevrimiçi bir mesleki gelişim programı tasarlayarak uyguladığımız bir doktora tezi bağlamında ele aldık. Yansıtıcı tematik analiz yönteminin eğitim bilimleri alanında araştırmacılara yenilikçi ve derinlemesine bir analiz imkânı sunma potansiyeline sahip olmasına karşın, ilk olarak psikolojide kullanılmaya başlanan bu yaklaşımın eğitim bilimleri alanına nasıl entegre edileceğine ilişkin kaynaklar sınırlıdır. Mevcut çalışma yansıtıcı tematik analiz yöntemini son gelişmeler ve yaklaşımlar üzerinden ele alarak bir doktora tezi bağlamında somut uygulamalar üzerinden örneklendirerek açıklamakta ve araştırmacılara sürece dair deneyimler aktarmaktadır. Çalışma, eğitim bilimleri alanındaki nitel araştırmalarda kalite ve verimliliği artırarak eğitim bilimleri çalışmalarını güçlendirmeyi, araştırmacılara bu anlamda bir kaynak teşkil etmeyi amaçlamıştır.

Yansıtıcı tematik analiz birçok alanda en çok referans alınan tematik analiz yaklaşımı olmasına karşın bu yöntemin uygulamasında tutarsızlıklara ve yöntemin doğasına aykırı yaklaşımlara sıklıkla rastlanmaktadır (Braun & Clarke, 2021d). Bu durum başlı başına çalışmanın güvenilirliği açısından bir problemdir. Bu nedenle tematik analiz (Braun & Clarke, 2021e), içerik analizi (Krippendorff, 2018) ve fenomenoloji (Smith, 2011) gibi yaklaşımlar arasındaki farkı vurgulamak ve tematik analizin birden fazla versiyonu olduğunun altını çizmek gerekir. Araştırmacılar araştırma problemleri ve soruları bağlamında en uygun metodoloji, veri toplama ve analiz yöntemlerini kendi felsefi yaklaşımları doğrultusunda belirleyebilir. Ancak bu noktada doğru referansları temel almak önemlidir. Pozitivist veya post-pozitivist değerleri ve yaklaşımları benimsemiş olan bir araştırmacı tematik analiz sürecinde bu yaklaşımlara uygun referansları temel almalı ve süreci bu bağlamda yürütmelidir.

Braun ve Clarke (2006) tematik analiz üzerine yaptıkları ilk çalışmanın ardından birçok farklı makale, kitap bölümü ve kitap yayınlamışlardır ve analiz sürecinde bazı değişiklikler ve yeni terimler önermişlerdir. Bu nedenle analiz süreçlerinde 2006 yılındaki ilk çalışmaları yerine 2017 ve sonrasındaki çalışmaları referans almak daha doğru olacaktır. Bu noktada en kapsamlı ve detaylı çalışma 2021 yılında yayınlanan “Thematic Analysis: A Practical Guide” kitabıdır. Bu makale ise tematik analiz sürecinin eğitim bilimleri alanında bir uygulamasını somut örnekler ve deneyimler üzerinden ele almakta ve araştırmacılara güncel uygulamalar bağlamında bir rehber teşkil etmektedir.

Yansıtıcı tematik analiz sürecine ilişkin çok sayıda kaynak olmasına karşın birden fazla araştırmacı tarafından araştırma sürecinin nasıl yürütüleceği konusunda net bir yöntem mevcut değildir. Kodlayıcılar arası uyum, kod kitabı ve müzakere gibi yöntemlere karşı olan bu yaklaşımda büyük veri setleri üzerinde birden fazla araştırmacının nasıl bir iş bölümü yapacağı konusuna net bir çerçeve sunacak çalışmalar gerekmektedir. Öte yandan karma yöntemler araştırması ve durum çalışmalarında bu analiz yönteminin nasıl kullanılacağı konularında ortak bir anlayış gelişmemiştir. İlgili alanlardan uzman araştırmacılarla birlikte yapılacak gelecek çalışmalar bu metodolojilerle yansıtıcı tematik analizin nasıl kullanılacağına yönelik önemli katkılar sağlayacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sunmuşlardır.

Destek ve Teşekkür

Yazarlar çalışma için herhangi bir finansal destek almamışlardır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çalışmada herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan etmişlerdir.

Kaynakça / References

- American Psychological Association. (2020). *Publication manual of the American Psychological Association: The official guide to APA style. (7th ed.)*. <https://doi.org/10.1037/0000165-000>
- Biesta, G., & Burbules, N. C. (2003). *Pragmatism and educational research*. Rowman & Littlefield Pub Incorporated.
- Birt, L., Scott, S. E., Cavers, D., Campbell, C., & Walter, F. M. (2016). Member checking. *Qualitative Health Research*, 26(13), 1802–1811. <https://doi.org/10.1177/1049732316654870>
- Bogdan, R., & Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods*. Allyn & Bacon.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic Analysis. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds.), *APA Handbook of Research Methods in Psychology, Vol. 2: Research Designs: Quantitative, Qualitative, Neuropsychological, and Biological* (pp. 57-71). American Psychological Association.
- Braun, V., & Clarke, V. (2013). *Successful qualitative research: A practical guide for beginners*. SAGE.
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589–597. <https://doi.org/10.1080/2159676x.2019.1628806>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021a). Can I use TA? Should I use TA? Should I not use TA? Comparing reflexive thematic analysis and other pattern-based qualitative analytic approaches. *Counselling and Psychotherapy Research*, 21(1), 37–47. <https://doi.org/10.1002/capr.12360>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021b). To saturate or not to saturate? Questioning data saturation as a useful concept for thematic analysis and sample-size rationales. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 13(2), 201–216. <https://doi.org/10.1080/2159676x.2019.1704846>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021c). Conceptual and design thinking for thematic analysis. *Qualitative Psychology*, 9(1), 3–26. <https://doi.org/10.1037/qup0000196>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021d). One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis? *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 328–352. <https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1769238>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021e). *Thematic analysis: A practical guide*. SAGE.
- Braun, V., & Clarke, V. (2022). Toward good practice in thematic analysis: Avoiding common problems and be(com)ing a knowing researcher. *International Journal of Transgender Health*, 1–6. <https://doi.org/10.1080/26895269.2022.2129597>
- Charmaz, K. (2014). *Constructing grounded theory*. SAGE.
- Cooper, M. M. (1997). Distinguishing critical and post-positivist research. *College Composition and Communication*, 48(4), 556. <https://doi.org/10.2307/358458>
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. SAGE.
- Creswell, J., & Poth, C. (2018). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches* (4th ed.). SAGE Publications, Inc.
- Deci, E.L. (1971). Effects of externally mediated rewards on intrinsic motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 18, 105–115.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). Self-determination theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 416–436). Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446249215.n21>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (pp. 1–32). Sage Publications Ltd.
- Finlay, L. (2021). Thematic analysis: The ‘Good’, the ‘Bad’ and the ‘Ugly’. *European Journal for Qualitative Research in Psychotherapy*, 11, 103–116. <https://ejqrp.org/index.php/ejqrp/article/view/136>
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 105–117). SAGE Publications, Inc.
- Hınız, G. (2022). *Design and implementation of an online professional development program concerning teacher behaviours influencing student engagement in EFL courses (Doktora tezi)*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Holmes, A. B. (2020). Researcher positionality - A consideration of its influence and place in qualitative research - A New Researcher Guide. *Shanlax International Journal of Education*, 8(4), 1–10. <https://doi.org/10.34293/education.v8i4.3232>
- Kidder, L. H., & Fine, M. (1987). Qualitative and quantitative methods: When stories converge. *New Directions for Program Evaluation*, 1987(35), 57–75. <https://doi.org/10.1002/ev.1459>
- Kivunja, C., & Kuyini, A. B. (2017). Understanding and applying research paradigms in educational contexts. *International Journal of Higher Education*, 6(5), 26. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v6n5p26>
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology*. SAGE Publications.
- Kuhn, T. S. (1969). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.

- Lee, C. G. (2012). Reconsidering constructivism in qualitative research. *Educational Philosophy and Theory*, 44(4), 403–412. <https://doi.org/10.1111/j.1469-5812.2010.00720.x>
- Mack, L. (2010). The philosophical underpinnings of educational research. 19, 5–11. http://www.apu.ac.jp/rcaps/uploads/fckeditor/publications/polyglossia/Polyglossia_V19_Lindsay.pdf
- Mackenzie, N., & Knipe, S. (2006). Research dilemmas: Paradigms, methods and methodology. *Issues in Educational Research*, 16(2), 193–205. <https://brainmass.com/file/125444/mackenzie.pdf>
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2019). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. SAGE Publications, Incorporated.
- Morgan, D. J. (2007). Paradigms lost and pragmatism regained. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 48–76. <https://doi.org/10.1177/2345678906292462>
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice* (4th ed.). SAGE Publications.
- Ponterotto, J. (2015). Brief note on the origins, evolution, and meaning of the qualitative research concept thick description. *The Qualitative Report*. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2006.1666>
- Pring, R. (2015). *Philosophy of educational research*. Bloomsbury Publishing.
- Saldaña, J. M. (2016). *The coding manual for qualitative researchers*. Sage.
- Sale, J., Lohfeld, L., & Brazil, K. (2002). Revisiting the quantitative-qualitative debate: Implications for mixed-methods research. *Quality and Quantity*, 36(1), 43-53. <https://doi.org/10.1023/a:1014301607592>
- Scotland, J. (2012). Exploring the philosophical underpinnings of research: Relating ontology and epistemology to the methodology and methods of the scientific, interpretive, and critical research paradigms. *English Language Teaching*, 5(9). <https://doi.org/10.5539/elt.v5n9p9>
- Scott, D., & Morrison, M. (2007). *Key Ideas in Educational Research*. A&C Black.
- Smith, J. D., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research. *QMIP Bulletin*, 1(10), 44–46. <https://doi.org/10.53841/bpsqmip.2010.1.10.44>
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Sage Publications, Inc.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. M. (Eds.). (1997). *Grounded theory in practice*. Sage Publications, Inc.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2009). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. SAGE Publications Inc.
- Terry, G., & Hayfield, N. (2021). *Essentials of thematic analysis*. American Psychological Association (APA).
- Terry, G., Hayfield, N., Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. In C. Willig & W. Stainton-Rogers (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research in psychology* (2nd ed., pp. 17-37). Sage.
- Thematic Analysis | Just another University of Auckland Blogs Sites site*. (2023). Retrieved April 10, 2023, from <https://www.thematicanalysis.net/>
- Trainor, L. R., & Bundon, A. (2021). Developing the craft: reflexive accounts of doing reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 13(5), 705–726. <https://doi.org/10.1080/2159676x.2020.1840423>
- Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology*. McGraw-Hill Education (UK).

Ekler

Ek 1: Microsoft Word mobil uygulaması üzerinde alınan yansıtıcı notlar

30 Mart 2022

*Çevrimiçi mesleki gelişim programı tasarımı organik ve evrilebilir olmalı.

**Gerektiğinde program süreci içinde değişiklikler yapılabilir.

*Katılımcılardan sürekli geri dönüt alınmalı.

**Bu programda modül sonu yansıtıcı rapor alınması, program içinde değişiklikler yapılmasını ve programın dinamik bir şekilde katılımcıların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde evrilebilmesini sağladı; bu da öğrenmeyi ve memnuniyeti artırdı.

1 Nisan 2022

Öğretmen davranışları ve tercihleri ile öğrenci katılımı arasındaki ilişki konusunda ELT literatüründe bir boşluk var. Örneğin, öğrenci katılımı ve ölçme değerlendirme arasındaki ilişki farklı alanlarda ele alınmış olsa da ELT'de bu konuda çalışma yok.

4 Nisan 2022

Programın katılımcılara özel, onların ihtiyaçlarına ve isteklerine yönelik tasarlanması motivasyonu artırdı. Birçok MOOC ve çevrimiçi mesleki gelişim programı bulunmasına rağmen, bu çeşitlilik umursamazlık yaratıyor. "Nasıl olsa istediğim zaman giderim." veya "Nasıl olsa bir sürü program var." psikolojisi bu programlara katılımı ertelemeye veya hiç katılmamaya neden oluyor. Gruba özgü, katılımcıların benzer bağlamda çalıştıkları ve birbirleri ile iletişim halinde oldukları bir program olması bu programa katılımı teşvik eden en önemli unsur.

5 Nisan 2022

CLT (Communicative Language Teaching) hedef dilde iletişimi artırmak için öğrencilerin hedef dilde anlamlı iletişime daha fazla dahil olmasına odaklanır. Ancak, iletişime ve etkileşime dayalı bir öğrenme ortamı oluşturmak, öğrenenlerin anlamlı sözlü ve yazılı iletişim deneyimlerinde etkin şekilde yer alacakları bir iletişimsel müfredat ve değerlendirme gerektirir. Öğretmenlerin sınıfta kullandığı konuşma ve yazma gibi üretime dayalı beceriler ve etkileşimli etkinlikler ne kadar çok olursa olsun, öğrencilerin başarısı standardize edilmiş sınav performansına bağlıysa, öğrenciler iletişime dayalı görevleri (tasks) tamamlama konusunda daha az istekli veya motive olacaklardır; çünkü bu çalışmalar (tasks) başarı veya sınıfı geçme için gerekli ve yeterli olmayacaktır.

Ek 2: Aşinalık geliştirme aşamasında WhatsApp üzerinde alınan yansıtıcı not örnekleri

The image displays two screenshots of WhatsApp messages from Gökhan Hınz (Siz). The messages are as follows:

- Constructivism ve social constructivism'i daha detaylı açıkla. 19:39 ✓✓
- Effect yerine impact kelimesini kullanmak nitel araştırma deseni için daha uygun olabilir 19:39 ✓✓
- Ders kitaplarında öğretmenler ve öğrenciler, küresel konular hakkında farkındalık yaratma amacıyla bir hayli yoğun içerikle karşılaşılıyor Bu durum, zaman zaman tükenmişlik ve bıkkınlık hissine yol açıyor. ★ 19:42 ✓✓
- Coaching instead of pds 19:42 ✓✓
- Content based pd is less effective and doesnt work 19:43 ✓✓
- <https://twitter.com/drvicclarke/status/1529136788018798594?t=6u-z9M-jVNgGszkzPc7oQ&s=08> 19:43 ✓✓
- PPs find online Pd as an effective way of professional growth and still desire face-to-face or blended pds. 19:44 ✓✓
- Teacher agency ve positining etkisini daha detaylı işle. 19:45 ✓✓
- Mesleki gelişim ihtiyaçlarına yönelik algılar tamamen öznel. Daha önce hiçbir reflective teaching aktivitesine katılmamış. İhtiyaçtan çok ilgi alanları ifade edilmiş. ★ 19:46 ✓✓

The second screenshot shows the following messages:

- PDF 3037268123271a61015126213 e0792a1.pdf 16 sayfa - 1.2 MB - PDF 19:53 ✓✓
- Australian Journal of Teacher Education Volume 10 Issue 4 Article 6
- PDF Teachers_ Views of Unproductive Student Be... 15 sayfa - 533 kB - PDF 19:53 ✓✓
- Bu mesajı sildiniz 19:53
- Does Teacher Immediacy Affect Students? A Systemat... In instructional-learning contexts, t... www.frontiersin.org
- <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2021.713978/full> 19:53 ✓✓
- Task engagement ve engagement with language farkından bahset! 19:53 ✓✓
- Siz Teachers_ Views of Unproductive Student Behaviours in the Classroom.pdf (15 sayfa) 19:53 ✓✓
- 0:24 19:53 ✓✓

Ek-3: MAXQDA üzerinde kodlama örneği

MAXQDA interface showing a coding example. The top navigation bar includes: Giriş Sayfası, İçer aklar, Kodlar, Memolar, Değişikler, Analız, Karma Yöntemler, Görsel Araçlar, Raporlar, MAXDicto, Stats.

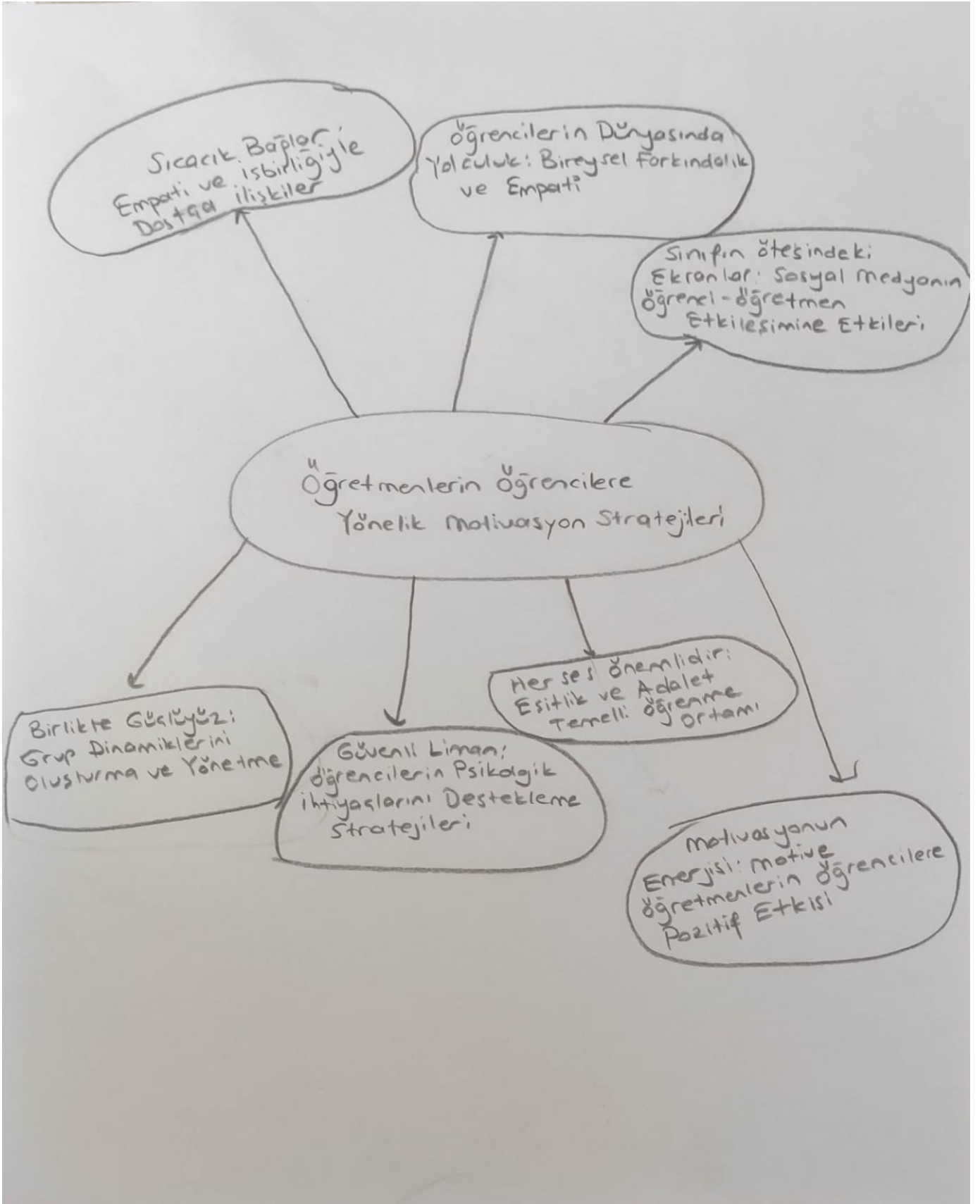
The main window displays a document titled "Belge Tarayıcısı: Zuhul, End-of-Program-Interview (2), 30.04.2021, 13 00 (181 Paragraflar)". The left sidebar shows a codebook with categories like "Kod Sistemi" and "RSQ2 Participants Perceptions of Student Engage...".

The central text area shows a paragraph of text with several codes applied to it. The codes include:

- ..Putting theory into practice
- ..Video Lesson planning activity
- ..Joining other online PDs
- ..Improving empathy with students
- ..Reflection
- ..Considering students' feelings (+)
- ..Comfort
- ..Flexibility
- ..Accessibility
- ..Interaction and collaboration
- ..Post and Reply Dates
- ..Program videos
- ..Sufficiently Challenging
- ..Post and Reply Dates
- ..Perceptions about the other participants

The right sidebar shows a list of codes with their corresponding line numbers in the document. The bottom status bar indicates "Tek Kodlama Sorgusu (VEVA kodlarn kombinasyonu)".

Ek 4: Örnek geçici tema haritası

Ek 5: Örnek tema tablosu

Örnek Tema Tablosu

Tema * Tema tanımları parantez içinde yazılmıştır.	Alt temalar * Tema tanımları parantez içinde yazılmıştır.	Alt temalara ilişkin örnek kodlar	Örnek alıntılar *Katılımcı isimleri ve veri kaynağı parantez içinde yazılmıştır
Öğretmen Pusulası: Öğrenci Davranışlarını Okuma ve Öğrenmeye Uygun Yanıtlar Sunma (Bu tema katılımcı öğretmenlerin öğrencilerin ödevlerine, sınavlarına, öğrenme sürecindeki kazanımlarına, olumlu ve olumsuz öğrenci davranışlarına yönelik verdikleri tepkileri ve kullandıkları stratejileri incelemektedir.)	Sıklımayı Geride Bırakmak: Öğrencilerin Motivasyon ve İlgi Seviyelerini Yükseltme Yolları (Bu tema öğrencilerin öğrenme sürecinde sıkkin ve ilgisiz olmaları durumunda öğretmenlerin öğrencilerin ilgi ve katılımlarını artırmak için kullandıkları stratejileri ele almaktadır.) İyileştirici İletişim: Olumsuz Öğrenci Davranışlarına Proaktif, Empatik ve İşbirlikçi Yaklaşımlar (Bu tema, katılımcıların istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin algılarını, deneyimlerini, inançlarını, başa çıkma yöntemlerini ve uygulamalarını ele almaktadır.)	Partnerleri değiştirerek ilgiyi canlı tutma Fiziksel hareketle motivasyonu artırma Ders dışı konularda kısa sohbetler	Farklı bir konu hakkında sohbet etmek kısa molalar vermek ve bir konu hakkında kısa süreli Türkçe konuşmak en sık kullandığımız yöntemlerdir. (Ceren, modül 1 blog tartışması)
	Uygun Dokunuş: Bağlamsal Değişkenlere Dayalı Geri Bildirim Stratejilerinin Seçimi (Bu tema, katılımcıların öğrencilerin öğrenme süreçlerine ilişkin onlara sundukları geri bildirim (feedback) stratejilerine ilişkin katılımcıların algılarını, deneyimlerini, inançlarını ve uygulamalarını ele almaktadır.)	Öğretilen beceriyi ve bağlamı dikkate almak Olumlu geribildirim Sadece hatalara odaklanmamak	Dönemin başında, ilk derslerde disiplin sorununa yol açabilecek tavır ve davranışlar hakkında öğrencilerin farkındalığı düşük olabileceği için sınıf kurallarının öğrencilerle birlikte belirlenmesi faydalı olabilir. (Zeynep, modül 2 blog tartışması)
	Hata Denzinde Yolculuk: Yabancı Dil Öğreniminde Hoşgörülü ve Destekleyici Tutumların Önemi (Bu tema, katılımcıların öğrenci hatalarına nasıl yanıt verdikleriyle ilgili algılarını, deneyimlerini, inançlarını ve uygulamalarını ele almaktadır.)	Hatalara tahammül etme Yeterli destek sunma (Scaffolding) Hataları yeniden değerlendirme: Öğrenci öğreniminde fırsatlar	Genellikle yazma ödevleri veya öğrencilerin çalışma kitapları üzerinde kontrol yaptıktan sonra yazılı geri bildirimler veririm. Genellikle olumlu geri bildirimler vermeye çalışırım ve bazen özellikle görevlerini yeterince yerine getirmeyen öğrencilere gelecek ödevler için beklentilerimi de yazabilirim (Aylin, modül 2 blog tartışması).
			Ben anlık düzeltmelere pek sıcak bakmıyorum. Aslında, öğrenci hatalarını düzeltme şeklim birçok faktöre ve değişkene bağlı. Hatanın "ciddiyeti", bağlam, ders ve hatta öğrencinin kişisel özellikleri düzeltmeler yapılırken dikkate alınması gereken unsurlardır. (Seda, modül 2 blog tartışması)